

Krizde Kurulan Bağlar:

Deprem Sonrası Kadınların Sosyal Sermaye Pratikleri ve Sosyal İyi Oluş

Bonds Formed in Crisis: The Relationship Between Women's Social Capital
Practices and Social Well-Being in the Aftermath of an Earthquake

Pelin KILINÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi,

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji ABD

Dr. Assistant Professor, Fırat University,

Faculty of Human and Social Sciences, Department of Sociology

pbudak@firat.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5820-3615

ROR ID: <https://ror.org/05teb7b63>

DOI: 10.56720/msbd.2026.s17.399

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 6 Mayıs / May 2026

Kabul Tarihi / Date Accepted: 6 Ekim / October 2026

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Ekim / October 2026

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Ekim / October

Atıf / Citation: Kılınç, Pelin. “Krizde Kurulan Bağlar:

Deprem Sonrası Kadınların Sosyal Sermaye Pratikleri ve Sosyal İyi Oluş”. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (Ekim 2026): 301-345. <https://doi.org/10.56720/msbd.2026.s17.399>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.

web: <https://mevzusbd.com> | mailto: mevzusbd@gmail.com

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında Elazığ'a göç eden kadınların gündelik yaşam deneyimlerini sosyal sermaye ve sosyal iyi oluş kavramları çerçevesinde inceleyen nitel bir araştırmadır. Çalışmada, kadınların yeni yaşam çevrelerinde kurdukları ilişkisel pratikler üzerinden kriz koşullarında sosyal sermayenin nasıl yeniden üretildiğinin ve bu sürecin katılımcı anlatılarında sosyal iyi oluşun hangi boyutlarıyla ilişkili olarak ortaya çıktığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Sosyal sermaye, kriz dönemlerinde yeniden kurulan ve biçim değiştiren ilişkisel bir süreç olarak ele alınmakta, analiz ise bağlayıcı, köprü kurucu ve bağlantı kurucu sosyal sermaye ayrımına dayanmaktadır. Sosyal iyi oluş, Keyes'in beş boyutlu modeli üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma, fenomenolojik perspektiften yararlanan yorumlayıcı nitel bir desenle yürütülmüştür. Veriler, Haziran-Ağustos 2025 tarihleri arasında Elazığ'a göç etmiş farklı yaş ve eğitim düzeylerinden 15 kadınla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmış ve MAXQDA programı kullanılarak tematik analizle çözümlenmiştir. Bulgular, afet sonrası süreçte sosyal sermayenin tek yönlü biçimde güçlenmediğine işaret etmektedir. Katılımcı anlatılarında bağlayıcı sosyal sermaye belirginleşirken köprü kurucu ve bağlantı kurucu sosyal sermayenin zayıfladığı görülmektedir. Güven, geniş sosyal ağlardan çekilerek aile merkezli ve seçici bir yapıya yönelmektedir. İlk dönemde yoğunlaşan yardımlaşmanın zamanla daralması ve toplumsal katılımın aile içine çekilmesi, kadınların sosyal ilişki ağlarını sınırlamaktadır. Aile içi bağlar duygusal bir koruma sağlamakla birlikte, geniş sosyal ağlardaki daralma katılımcı anlatılarında özellikle sosyal bütünleşme, sosyal kabul ve sosyal katkı boyutlarındaki kırılgenlikle ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Deprem, Kadın, Sosyal Sermaye, Sosyal İyi Oluş

Abstract

This qualitative study examines the everyday experiences of women who migrated to Elazığ after the 6 February 2023 Kahramanmaraş earthquakes through the concepts of social capital and social well-being. It explores how social capital is reproduced under crisis conditions through the relational practices women establish in their new living environments, and with which dimensions of social well-being this process is associated in participants' narratives. Social

capital is treated as a relational process that is rebuilt and reshaped in times of crisis, and the analysis draws on the distinction between bonding, bridging and linking social capital. Social well-being is assessed through Keyes's five-dimensional model. The study adopts an interpretive qualitative design informed by a phenomenological perspective. Data were collected between June and August 2025 through semi-structured interviews with 15 women of different ages and educational backgrounds who had migrated to Elazığ, and were analysed in MAXQDA using thematic analysis. The findings suggest that social capital did not strengthen uniformly in the post-disaster period. In participants' narratives, bonding social capital became more prominent, while bridging and linking social capital weakened. Trust shifted away from broad social networks toward a selective, family-centred structure. The narrowing of mutual aid over time and the withdrawal of social participation into the family limited women's social networks. Although family ties provided emotional protection, the contraction of wider networks appeared in participants' narratives together with vulnerabilities, particularly in the dimensions of social integration, social acceptance and social contribution.

Keywords: Disaster, Earthquake, Women, Social Capital, Social Well-being

Etik Beyan	Bu araştırma, Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'nun 22.04.2025 tarihli ve 2025/08 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.
-------------------	---

Giriş

Afet, genellikle maddi ve fiziki zarar/kayıp olarak ifade edilse de sonuçları ve etkileri ile çok daha kaotik bir olgudur. Küresel olarak artış gösteren afetler ciddi anlamda hem insani hem de ekonomik kayıplara neden olmaktadır (UNDRR, 2020; World Bank, 2023). Son yıllarda konu sosyal boyutlarıyla daha fazla ele alınmaya başlanmış olmakla birlikte, bu alandaki literatürün hâlen sınırlı olduğu görülmektedir. Sosyal etkilerinin tartışıldığı literatürde afet, toplumsal ilişkilerin, deneyimlerin ve gündelik yaşam pratiklerinin değiştiği ve dönüştüğü bir süreç olarak ele alınmaktadır (Fritz, 1961; Drabek, 1986; Dynes,

1988; Quarantelli, 1988; Noy, 2009; Lindell, 2013; Fırat, 2022; Ayhan, 2025). Afet sürecinde zarar gören bireyler yoğun bir psikososyal sorun yaşamakta ve bu deneyimleri onları yeni bir yapılanma sürecine sevk etmektedir. Yaşanan bu psikososyal deneyimler afet sonrası sosyal iyi oluş boyutlarını da doğrudan veya dolaylı olarak etkiler (Bayhan - Yasuntimur, 2024). Bu sorunlarla başa çıkabilmenin de en iyi yolları ise sosyal ilişki bağları, güven, dayanışma, destek gibi toplumsal dayanıklılığın belirleyicilerine sahip olmaktan geçmektedir (Kaniasty - Norris, 1995; Norris vd., 2008; Aldrich, 2012).

Kuramsal bir birikim olarak afetle ilgili literatür de sosyal destek, dayanıklılık gibi konuların ele alındığı görülmektedir (Kaniasty - Norris, 1995; Fukuyama, 2011; Aldrich, 2012; Partelow, 2020). Ancak bu çalışmalar büyük ölçüde makro boyuttaki süreçlere odaklanır. Afet döneminde bireylerin gündelik yaşam pratikleriyle alakalı mikro ilişkileri ele alan çalışmalar daha sınırlıdır. Türkiye özelinde yapılmış çalışmaların çoğunlukla afetin fiziksel, ekonomik ya da yönetsel boyutlarıyla alakalı olması da bu durumu doğrular (Özceylan - Coşkun, 2012; Buğra - Keyder, 2006; AFAD, 2012; Açıkalın, 2018). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleriyle ilgili yapılan çalışmalar çoğunlukla sosyoekonomik ve psikolojik etki ve sonuçları etrafında şekillenmektedir (Şen, 2023; Marangoz - İzci, 2023; Yılmaz, 2023; Kaygalak, 2023; Karaağaç, 2023; Tapan, 2023; Dünder, 2023; Nazlı - Soylu, 2023; Aslan, 2023; İme, 2024; Güler vd., 2024). Ancak afetle ilgili konuların sosyal boyutlarının mikro düzeyde daha çok tartışılması gerekmektedir. Bu çalışmada da, sosyal sermaye kavramı hem afet hem de kadın boyutuyla mikro ilişkisel düzeyde ele alınacaktır.

Afet sonrası toplumsal cinsiyet ve konumlanış, sosyal ilişkiler, emek, psikolojik etkiler vb. gibi temalarla kadınlar özelinde çalışılan konular olarak dikkat çekmektedir (UN Women, 2023; AFAD, 2023; Çakı, 2022; Toğrul, 2024; Altıparmak - Birel, 2024). Mevcut sosyal ağlarını kaybeden kadınların göçle birlikte yeni yaşam pratikleri içerisinde yeni sosyal bağlar kurma gereklilikleri durumu daha karmaşık ve zor hale getirir (Enarson, 2000; UN Women, 2023). Bihassa toplumsal cinsiyet rolleri bakımından afet sonrası süreçte kadınlar daha kırılgan bir konuma gelmektedir. Ancak rolleri gereği gündelik yaşamın ve sosyal ilişkilerin yeniden kurulmasında aktif bir rol üstlenmek durumunda olan kadınlar (Fothergill, 1996; Enarson - Chakrabarti, 2009; CEDAW, 2018; Masozera vd., 2007, 301; Arıca vd., 2023, 179; Akbal - Taşbaş, 2024, 661-662) bu

kırılganlıkları ile dayanıklılıkları arasında sıkışıp kalırlar. Bu nedenle özellikle kadınlar açısından afet sonrası süreçlerin daha detaylı araştırılması önemlidir.

Bu çalışma ise, sosyal sermaye kavramını afet merkezli bir tartışma içine taşıyarak, kadınların sosyal sermaye pratikleri ile sosyal iyi oluş deneyimlerinin ilişkisel olarak mikro düzeyde incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın kadınlara odaklanmasının üç gerekçesi bulunmaktadır. Birincisi, afetlerin etkileri toplumsal cinsiyet açısından eşit dağılmamaktadır. Afetlerin kadınların yaşam beklentisini erkeklere kıyasla daha fazla düşürdüğü ve bu farkın kadınların sosyoekonomik konumunun zayıf olduğu toplumlarda derinleştiği gösterilmiştir (Neumayer - Plümper, 2007). 6 Şubat depremleri sonrasında yapılan değerlendirmeler de barınma alanlarındaki mahremiyet ve güvenlik sorunlarının, artan bakım yükünün ve geçim kaynaklarının kaybının kadınların deneyimini belirgin biçimde şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (UN Women, 2023; Akbal - Taşbaş, 2024; Toğrul, 2024). İkincisi, kadınların sosyal sermayesi yapısal olarak farklı bir biçim taşımaktadır. Kadınların kişisel ağları erkeklere göre akrabalık ve yakın çevre ilişkilerine daha fazla dayanmaktadır (Moore, 1990). Bu nedenle afet sonrası göç, kadınlar açısından mekân değişikliğinin ötesinde, sosyal sermayenin üretildiği gündelik ilişki zeminlerinin kaybı anlamına gelmektedir. Üçüncüsü, kadınlar afet sonrası süreçte hane içi düzenin ve aile ilişkilerinin yeniden kurulmasında belirleyici bir rol üstlenmektedir (Fothergill, 1996; Enarson - Chakrabarti, 2009). Bu rol, kadınları aynı anda hem destek sağlayan hem de desteğe ihtiyaç duyan bir konuma yerleştirmektedir. Dolayısıyla kadın deneyimi, afet sonrası sosyal sermayenin dönüşümünü gündelik yaşam düzeyinde izlemek için elverişli bir bakış noktası sunmaktadır. Bununla birlikte çalışma, kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden doğan sorumluluklarını doğrudan bir analiz birimi olarak ele almamaktadır. Bu roller, katılımcıların sosyal sermaye pratiklerini ve sosyal iyi oluş deneyimlerini anlamlandırmada bağlamsal bir çerçeve olarak kullanılmaktadır.

Bu çerçevede çalışma, sosyal sermaye kavramını afet sonrası göç bağlamına taşıyarak kadınların sosyal sermaye pratikleri ile sosyal iyi oluş deneyimleri arasındaki ilişkiyi mikro düzeyde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, kadınların gündelik yaşamda kurdukları ilişkiler içinde biçimlenen güven, katılım ve dayanışma pratiklerine odaklanmaktadır. Böylece sosyal sermayenin afet sonrasında kurulan ilişkiler içinde nasıl yeniden şekillendiği ve bu sürecin

katılımcı anlatılarında sosyal iyi oluşun hangi boyutlarıyla ilişkili olarak ortaya çıktığı tartışılmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Sosyal Sermaye: Güven, Karşılıklılık ve Katılım Dinamikleri

Sosyal sermaye, genel anlamıyla bireylerin sosyal ilişkileri ve ağları aracılığıyla erişebildikleri kaynakları ifade eden bir kavramdır. Bourdieu (1986, 248), sosyal sermayeyi bireylerin sahip oldukları ilişki ağları üzerinden tanımlamaktadır. Coleman (1988), güven, normlar ve karşılıklılık ilişkileri ile kolektif eylemi mümkün kılan bir yapı olarak sosyal sermayeyi ele almaktadır. Putnam (2000), ise sosyal sermayeyi güven, normlar ve sosyal ağlar ekseninde toplumsal katılımın önemine vurgu yapan bir kavram olarak ele almaktadır. Bu tanımlar, sosyal sermayenin bireylerin sahip olduğu kişisel kaynaklar olmanın yanı sıra sosyal ilişkileri içerisinde üretilen ve dönüşen bir yapısının olduğuna da işaret etmektedir.

Afet kapsamında sosyal sermaye kavramı, bireylerin destek mekanizmalarına erişim, bilgiye ulaşma ve paylaşım, güvenin sürdürülmesi ve dayanışma pratiklerinin oluşmasında önemli bir belirleyici olmaktadır (Dynes, 2006; Aldrich, 2012; Aldrich - Meyer, 2015). Bu da, afet sonrası toplumsal dayanıklılık noktasında sosyal sermayenin kurumsal kapasitesinin yanında ilişki ağlarının da yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir. Güçlü sosyal ağlara sahip olan bireylerin afet sonrasında kaynaklara ve bilgiye erişim, destek alma, uyum sağlama gibi konularda daha avantajlı konumda olabildikleri belirtilmektedir (Kaniasty - Norris, 1995; Hawkins - Maurer, 2010; Aldrich, 2012).

Sosyal sermaye literatüründe yer alan bağlayıcı, köprü kurucu ve bağlantı kurucu sosyal sermaye ayrımı hususu afet sonrası ilişkilerin analizinde önemli bir referans noktası oluşturmaktadır. *Bağlayıcı sosyal sermaye*, aile, akrabalık, yakın çevre gibi güçlü bağlara dayalı ilişkileri ifade etmektedir. *Köprü kurucu sosyal sermaye*, farklı sosyal gruplar arasında kurulan daha geniş ilişki ağlarını kapsamaktadır. *Bağlantı kurucu (ilişkilendirici) sosyal sermaye* ise, bireylerin kurumlar, yardım kuruluşları veya yetke sahibi aktörlerle kurulan ilişkiler ağı ile kaynaklara erişimi ifade etmektedir (Putnam, 2000; Woolcock, 2000; Field, 2006; Hawkins - Maurer, 2010; Aldrich, 2012). Afet sonrasında bu üç sermaye türü farklı seviyelerde ve işlevlerde görülmektedir. Kimi zaman bağlayıcı sosyal

sermaye daha uzun vadede işlev görürken kimi zaman da köprü ve bağlantı kurucu sosyal sermaye belirleyici bir rol üstlenmektedir.. Çalışmada, bu sermaye türlerinin nasıl işlevsellik gösterdiği bulgular kısmında katılımcı anlatıları ile ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Sosyal sermaye her zaman eşit biçimde işleyen ya da sadece olumlu sonuçlar üreten bir kaynak olmamaktadır. Bourdieu'nun (1986) bahsettiği gibi sosyal sermayeye erişim, kimi zaman bireylerin sınıfsal konumları, ilişki ağlarının niteliği ya da toplumsal kaynaklara yakınlıklarıyla da ilişkilidir. Bundan ötürü afet sonrası süreçlerde sosyal sermaye hem dayanışma ve yardımlaşmayı mümkün kılabilir hem de kaynaklara erişimde eşitsizlikleri görünür hale getirebilir. Rahill vd.'nin (2014) Haiti depremi üzerine yaptıkları çalışma, güçlü sosyal bağlara sahip bireylerin barınma ve destek kaynaklarına daha kolay erişebildiklerini, bu ağın dışındakilerin ise dışlanma ve kırılganlık deneyimleyebildiklerini ortaya koymaktadır. Kısaca sosyal sermaye, afet sonrası süreçte koruyucu ve kaynak sağlayıcı olabildiği gibi eşitsizlikleri de yeniden üretebilen bir mekanizma olarak ele alınmalıdır.

1.2. Afet Bağlamında Sosyal Sermaye ve Sosyal İyi Oluşun İlişkisel İnşası

Sosyal iyi oluş, bireyin toplumla olan ilişkisinde kendini nasıl konumlandırdığı, sosyal çevresinden nasıl anlamlar ürettiği, toplumsal yapıyla ne ölçüde ve nasıl bağlar kurabildiğiyle alakalı çok boyutlu bir kavramdır. Keyes (1998), sosyal iyi oluş kavramını geliştirdiği ölçekle literatüre kazandırmış olması nedeniyle bu noktada referans sağlamaktadır. Keyes, sosyal iyi oluşu beş boyut üzerinden tanımlamaktadır (1998, 122-123). Sosyal bütünleşme, bireyin bir topluluğa ait olduğunu ve onun parçası olduğunu hissetmesini; sosyal kabul, başkalarına güvenmeyi ve onların iyi niyetine inanmayı; sosyal katkı, topluma değerli bir şey sunabildiğine inanmayı; sosyal gerçekleştirme, toplumun ve kurumlarının olumlu yönde gelişebileceğine duyulan inancı; sosyal uyum ise toplumsal dünyayı anlaşılır ve anlamlı bulmayı ifade etmektedir. Bu boyutlar, sosyal iyi oluşun güven, aidiyet ve toplumsal katılım gibi sosyal sermayenin de temel bileşenlerini oluşturan ilişkisel unsurlarla yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir (Keyes, 1998; 2005).

Bireylerin sosyal ilişkileri, dayanışma ve yardımlaşma deneyimleri, kurumsal ilişkileri, güven bağları, toplumsal katılım biçimleri sosyal iyi oluşun boyutlarıyla yakından ilişkilidir. Güçlü sosyal bağlar bireylerin sosyal iyi oluşlarını olumlu yönde etkilerken; zayıflayan ve kopan sosyal bağlar olumsuz deneyimler yaşatmaktadır (Hobfoll, 2001; Aldrich, 2012). Afet sonrası sosyal iyi oluş, bu anlamda bireysel bir durum olmanın da ötesinde sosyal sermayenin farklı parametreleriyle iç içe geçmiş ilişkisel bir süreçtir.

Afet sonrası dönemde özellikle aile ve yakın çevre desteği gören bireyler, bağlayıcı sosyal sermayenin duygusal güven ve desteğinden faydalanmaktadır. Bu ilişki, bireyleri kriz anlarında koruyup, ayakta tutan koruyucu bir işleve sahiptir (Putnam, 2000; Hawkins - Maurer, 2010; Aldrich, 2012). Daralan, zayıflayan ve kopmuş sosyal ilişki ağları sosyal iyi oluşun tüm boyutlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu da, sosyal uyum, bütünleşme, kabul, katkı gibi boyutlar açısından bireyi hem aile içi destekten hem de daha geniş sosyal çevre ve kurumsal ilişkilerden koparabilmektedir (Keyes, 1998, 122-123; Aldrich - Meyer, 2015). Köprü kurucu sosyal sermaye, bireylerin yeni sosyal çevreyle temasını, farklı gruplarla ilişki kurmasını ve toplumsal katılım alanlarını çeşitlendirmesini sağlar. Bağlantı kurucu sosyal sermaye ise, kurumlarla ilişkiler neticesinde kaynaklara erişim, güven, toplumsal sistemle bağ kurma açılarından belirleyici olmaktadır (Woolcock, 2000; Field, 2006; Aldrich - Meyer, 2015). Bu bağların zayıflaması, bireylerin sosyal iyi oluş boyutlarında kırılabilirlik yaşamalarına ve sosyal dünyalarının daralmasına neden olabilmektedir.

Sosyal iyi oluşu bu açıdan sosyal sermayeden ayrı bir süreç olarak görmeyip birlikte şekillenen bir süreç olarak ele almak gerekmektedir. Çalışmada yer alan güven, sosyal ilişkiler, yardımlaşma, toplumsal katılım, kurumlarla ilişki ve duygusal etki temaları hem sosyal sermayenin hem de sosyal iyi oluşun boyutlarını kadınların yaşam pratikleri ile görünür kılmaktadır. Böylece çalışma, afet sonrası kadın deneyimlerini sosyal sermaye ve sosyal iyi oluş kesişiminde, mikro düzey pratiklerle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu ilişkinin çalışmada hangi göstergeler üzerinden izlendiği yöntem bölümünde Tablo 1’de gösterilmektedir.

1.3. Afet, Toplumsal Cinsiyet ve Kadınların Sosyal Ağları

Afet literatüründe kadınların afet öncesi, anı ve sonrasındaki deneyimlerinin mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri tarafından biçimlendirildiği kabul görmektedir (Fothergill, 1996; Enarson, 2000). Kadınların kaynaklara, bilgiye ve karar alma süreçlerine erişimindeki sınırlılıklar, afet sonrasında yardım ve destek mekanizmalarından yararlanma biçimlerini de etkilemektedir (Enarson - Chakrabarti, 2009). Toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin olduğu bağlamlarda kadınların afet planlama ve karar süreçlerinin dışında kalabildiği, afet sonrasında aile içi şiddet vakalarının arttığı ve kendileri de desteğe ihtiyaç duyan kadınlardan çocuk, yaşlı ve engelli bakımını üstlenmelerinin beklendiği belirtilmektedir (Arica vd., 2023, 178-179). Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin afet riskinin azaltılmasına ilişkin 37 No'lu Genel Tavsiyesi de afetlerin kadınlar üzerindeki etkilerinin bakım yükü, geçim kaybı, barınma ve güvenlik sorunları ile toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riski üzerinden katmanlaştığını vurgulamaktadır (CEDAW, 2018). 6 Şubat depremleri özelinde yapılan çalışmalar, çadır ve konteyner kentlerde yaşanan mahremiyet ve hijyen sorunlarının, artan ev içi bakım emeğinin, iş ve gelir kaybının ve yerinden edilmenin yarattığı yalnızlığın kadınların gündelik yaşamını zorlaştırdığını göstermektedir (UN Women, 2023; Çetin Aydın - Aytaç, 2023; Akbal - Taşbaş, 2024; Altıparmak - Birel, 2024; Toğrul, 2024). Depremleri toplumsal cinsiyet ve kadın hakları perspektifinden değerlendiren bir çalışma, toplumsal cinsiyet odaklı afet istatistiklerinin bulunmaması nedeniyle kadınların afetten etkilenme düzeylerinin görünmez kaldığını ve mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin afetle birlikte derinleştiğini vurgulamaktadır (Beşpınar - Beşpınar, 2023, 471). Türkiye'de daha önceki bir depremde, 2020 İzmir depremi sonrasında 30 kadınla yapılan çalışma da kadınların barınma, güvenlik ve psikolojik sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur (Demirci - Avcu, 2021, 94).

Bu sorunların sosyal sermaye açısından önemi, kadınların ilişki ağlarının yapısıyla bağlantılıdır. Kadınların kişisel ağları akrabalık ve yakın çevre ilişkilerine daha fazla dayanmakta (Moore, 1990), komşuluk ve gündelik ziyaretleşme gibi yerel ilişki biçimleri kadınlar için önemli bir destek ve bilgi kaynağı işlevi görmektedir. Afet sonrası göç bu yerel ağları dağıttığında kadınlar hem duygusal hem de pratik destek kaynaklarını kaybetmekte ve yeni çevrede bu ağları yeniden kurmak zorunda kalmaktadır (Enarson, 2000; UN Women,

2023). Afet sonrası artan bakım sorumluluklarının kadınların kamusal ve kolektif alanlara katılımını sınırlayabildiği de literatürde vurgulanmaktadır (Enarson - Chakrabarti, 2009). Bu çalışmada kadınların deneyimi, sosyal sermayenin bağlayıcı, köprü kurucu ve bağlantı kurucu boyutlarındaki dönüşümün ve bu dönüşümün sosyal iyi oluşla ilişkisinin izlendiği bağlam olarak ele alınmaktadır.

2. Araştırmanın Yöntemi

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında Elazığ'a göç eden kadınların afet sonrası sosyal sermaye pratiklerini incelemek ve bu pratiklerin katılımcı anlatılarında sosyal iyi oluş deneyimleriyle nasıl ilişkilendiğini ortaya koymaktır. Çalışma, kadınların kriz koşullarında kurdukları ve sürdürdükleri sosyal ilişki ağları içinde sosyal sermayenin nasıl yeniden üretildiğine ve dönüştüğüne odaklanmaktadır. Sosyal sermaye pratiklerinin sosyal iyi oluşun boyutlarıyla birlikte ele alınması, afet sonrası göç deneyimini ilişkisel düzeyde görünür kılması bakımından literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir.

2.2. Araştırma Soruları

Bu çalışma şu araştırma sorularına yanıt aramaktadır:

1. Depremden sonra Elazığ'a göç eden kadınlar, yeni yaşam çevrelerinde sosyal ilişkilerini, güven ve yardımlaşma pratiklerini nasıl deneyimlemekte ve anlamlandırmaktadır?

2. Bu deneyimlerde bağlayıcı, köprü kurucu ve bağlantı kurucu sosyal sermaye hangi biçimlerde görünür olmaktadır?

3. Katılımcı anlatılarında sosyal sermaye pratikleri, sosyal iyi oluşun hangi boyutlarıyla ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır?

2.3. Araştırma Deseni

Bu çalışma, afet sonrası göç deneyimi yaşayan kadınların sosyal sermaye pratiklerini ve bu pratiklerin sosyal iyi oluş deneyimleriyle ilişkisini anlamaya yönelik yorumlayıcı nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır (Creswell, 2025).

Araştırmada fenomenolojiden kuramsal bir bakış açısı olarak yararlanılmıştır. Schutz'un sosyal fenomenolojisinden hareketle, sosyal gerçekliğin bireylerin gündelik yaşam dünyasında deneyimlerine yükledikleri anlamlar aracılığıyla kurulduğu kabul edilmiş ve görüşmelerde katılımcıların ilişkilerini nasıl yaşadıkları ve anlamlandırdıkları ön plana alınmıştır (Schutz, 1967). Afet sosyolojisi de sembolik etkileşimci bakış açısıyla, afetin bireylerin sosyal yaşam içinde onu nasıl anlamlandırdıkları üzerinden ve onların kendi bakış açısından okunmasının önemi vurgulanmaktadır (Kolay Çepni - Varlıklar Demirkazık, 2023, 830). Bununla birlikte araştırma, bir fenomenin özünü betimlemeyi amaçlayan fenomenolojik bir çözümleme yürütmektedir. Görüşme formu ve kodlama süreci sosyal sermaye ve sosyal iyi oluş kuramlarından türetilen kavramlarla yapılandırıldığından, analizde paranteze alma ve öz çözümlemesi yerine kuramsal çerçeveden türetilen kodlarla veriden doğan kodların birlikte kullanıldığı hibrit tematik analiz benimsenmiştir (Fereday - Muir-Cochrane, 2006, 81). Bu tercih, araştırma deseni ile analiz süreci arasındaki tutarlılığı sağlamaktadır.

2.4. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında Elazığ'a göç etmiş kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme tekniğiyle belirlenmiştir. Bu teknik, ulaşılması güç ya da belirli bir deneyimi paylaşan bireylere erişimde etkili bir yol sunmaktadır (Biernacki - Waldorf, 1981). Afet sonrası kırılganlık yaşayan kadınlara güvenilen tanıdıklar aracılığıyla ulaşılması, görüşme için güven ortamı oluşturulmasını da kolaylaştırmıştır. Örneklemin oluşturulmasında tek bir başlangıç noktasından hareket edilmiştir. İlk katılımcıya, üniversite bünyesinde düzenlenen bir ebru kursu aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmacının danışmanlığını yürüttüğü bir lisansüstü öğrencinin aynı kursa katılıyor olması bu ilk teması mümkün kılmıştır. Ardından her katılımcıdan, depremden sonra Elazığ'a göç etmiş ve görüşmeye katılmaya istekli olabilecek tanıdıklarını önermesi istenmiş ve zincir bu yolla ilerletilmiştir. Katılımcılara birbirlerinin yönlendirmesiyle ulaşıldığından, aralarında en az tanışıklık düzeyinde bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum, çalışma grubunun benzer sosyal çevrelerden gelme olasılığını artırdığı için bir sınırlılık olarak

değerlendirilmektedir. Çalışma grubu yine de farklı yaş, eğitim ve çalışma durumlarındaki kadınları içermektedir.

Araştırma kapsamında toplam 15 katılımcıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde iletişime geçilen 5 kişi araştırmaya katılmayı kabul etmemiştir. Görüşmeler, depremden yaklaşık 28-30 ay sonra, Haziran-Ağustos 2025 tarihleri arasında yapılmıştır. Katılımcılar metin içerisinde K01, K02, ... şeklinde kodlanarak anonimlik sağlanmıştır.

Örneklem büyüklüğü, kod düzeyinde doygunluk ölçütüne göre belirlenmiştir (Guest vd., 2006, 59). Görüşmeler sürdürülürken her yeni görüşmenin mevcut kod sistemine yeni bir kod ekleyip eklemediği izlenmiştir. On ikinci görüşmeden sonra kod sistemine yeni bir kod eklenmemiş; 13, 14 ve 15. görüşmeler mevcut kodları ve temalar arası ilişkileri doğrulayan anlatılar üretmiştir. Bu nedenle veri toplama süreci 15. görüşmede sonlandırılmıştır. Doygunluk, kod ve tema düzeyinde değerlendirilmiştir. Anlam düzeyinde doygunluğun ise aile desteğinin yokluğu ve kurumlara yönelik olumlu deneyimler gibi az sayıda katılımcının dile getirdiği alt kodlarda daha sınırlı kaldığı kabul edilmektedir (Hennink vd., 2017).

2.5. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formu, afet sonrası sosyal sermaye pratiklerini güven, sosyal ilişkiler, yardımlaşma, toplumsal katılım, kurumsal ilişkiler ve duygusal etki başlıklarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Görüşmeler Haziran-Ağustos 2025 tarihleri arasında yüz yüze gerçekleştirilmiş, ortalama 45-90 dakika sürmüş, katılımcıların onayı alınarak ses kaydı altına alınmış ve daha sonra yazılı metne dönüştürülmüştür. Görüşmeler sırasında katılımcıların deneyimlerini detaylı biçimde ifade edebilmeleri için esnek bir görüşme süreci izlenmiştir.

Görüşmelerin depremden yaklaşık iki buçuk yıl sonra yapılmış olması, bulguların zamansal bağlamı açısından önemlidir. Afet sonrası sosyal destek literatürü, afetin hemen ardından yoğunlaşan desteğin zamanla aşındığını ve karşılanmayan destek beklentilerinin hayal kırıklığı üretebildiğini göstermektedir (Kaniasty - Norris, 1993; Kaniasty, 2020). Depremden yaklaşık iki ay sonra, Nisan 2023'te Kahramanmaraş'ta kadınlarla yapılan görüşmeler ise kaygı, stres ve korku gibi akut psikososyal tepkileri öne çıkarmaktadır (Çetin Aydın -

Aytaç, 2023, 2207-2208). Bu çalışmanın verileri, akut kriz döneminin değil, uzayan toparlanma döneminin deneyimlerini yansıtmaktadır. Katılımcıların depresim öncesine ve ilk günlere ilişkin anlatıları ise geriye dönük hatırlamaya dayanmaktadır. Bu nedenle bulgulara yer alan önce-sonra karşılaştırmaları nesnel bir ölçüm olarak değil, katılımcıların bugünden geçmişe bakarak kurdukları anlamlandırmalar olarak yorumlanmıştır.

Veriler, kuramsal çerçeveden türetilen kodlarla veriden ortaya çıkan kodların birlikte kullanıldığı hibrit tematik analizle çözümlenmiştir (Fereday - Muir-Cochrane, 2006, 81). Tümdengelimli kodlar, görüşme formunun da dayandığı güven, sosyal ilişkiler, yardımlaşma, toplumsal katılım, kurumlarla ilişkiler ve duygusal etki başlıklarından türetilmiştir. Tümevarımlı kodlar ise bu başlıklar içinde katılımcı anlatılarından doğrudan ortaya çıkan alt kodları kapsamaktadır. Analizde MAXQDA yazılımından yararlanılmış ve süreç üç aşamada yürütülmüştür:

Birinci aşamada, görüşme kayıtları araştırmacı tarafından yazıya dökülmüş ve elde edilen transkriptler tekrar tekrar okunarak veriye aşinalık sağlanmıştır. Bu süreçte katılımcı ifadeleri doğrultusunda açık kodlama yapılmış ve anlamlı veri parçaları kodlara dönüştürülmüştür.

İkinci aşamada, benzer içeriklere sahip kodlar bir araya getirilerek alt temalar oluşturulmuştur. Kodlar arasındaki ilişkiler karşılaştırmalı analiz yöntemiyle değerlendirilmiş ve temalar arası kavramsal bütünlük sağlanmıştır.

Üçüncü aşamada, oluşturulan temalar MAXQDA programı aracılığıyla sistematik biçimde organize edilmiş ve her bir tema, katılımcı ifadeleriyle desteklenerek yorumlanmıştır. Analiz sürecinde hem betimsel hem de yorumlayıcı analiz birlikte kullanılmıştır. Bu aşamada temalar ayrıca Tablo 1’de gösterilen göstergeler üzerinden sosyal iyi oluş boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Bulgularda temalar ve alt kodlar için verilen frekanslar (f), ilgili koda tüm görüşmeler boyunca atanan kodlanmış bölüm sayısını göstermektedir. Bu değerler bir örüntünün veri setindeki tekrarını betimlemek amacıyla raporlanmıştır. Temaların önemine ya da katılımcılar arasındaki yaygınlığına ilişkin nicel bir çıkarım için kullanılmamıştır.

Sosyal iyi oluş, görüşme formunda ayrı bir başlık olarak sorulmamıştır. Sosyal sermaye temaları altında kodlanan anlatılar, Keyes'in beş boyutuna ilişkin göstergeler üzerinden yorumlanmıştır (Keyes, 1998, 122-123). Her boyut için hangi anlatı öğelerinin gösterge olarak kabul edildiği ve bu göstergelerin hangi temalarda yoğunlaştığı Tablo 1'de sunulmaktadır. Duygusal etki teması, Keyes'in modelinde sosyal iyi oluştan ayrı tutulan duygusal iyi oluş alanına karşılık gelmektedir (Keyes, 2005). Bu nedenle bu tema, sosyal iyi oluş boyutlarıyla kesiştiği ölçüde yorumlanmıştır.

Tablo: 1. Sosyal İyi Oluş Boyutları ve Analizde Kullanılan Göstergeler

Boyut (Keyes, 1998)	Tanım	Anlatılarda gösterge olarak okunan öğeler	İlgili temalar
Sosyal bütünleşme	Bir topluluğa ait olma ve onun parçası olduğunu hissetme	Aidiyet ya da yabancılık ifadeleri; komşuluk ve gündelik temasın varlığı ya da yokluğu; toplumdan kopmuşluk duygusu	Sosyal ilişkiler; Toplumsal katılım; Duygusal etki
Sosyal kabul	Başkalarına güvenme ve onların iyi niyetine inanma	Genelleşmiş güven ya da güvensizlik; insanları duyarsız, çıkarıcı ya da umursamaz olarak nitelendirme	Güven; Sosyal ilişkiler; Kurumlarla ilişkiler
Sosyal katkı	Topluma değerli bir şey sunabildiğine inanma	Başkalarına yardım etme, organize etme ve gönüllülük gibi rollerin sürmesi ya da kaybı	Yardımlaşma; Toplumsal katılım
Sosyal gerçekleştirme	Toplumun ve kurumlarının olumlu yönde gelişebileceğine inanma	Kurumlara güven ya da güvensizlik; yardım dağıtımında adalet algısı; toplumun kötüye gittiğine ilişkin yargılar	Kurumlarla ilişkiler; Sosyal ilişkiler
Sosyal uyum	Toplumsal dünyayı anlaşılır ve anlamlı bulma	İnsanların davranışlarına anlam verememe; şaşkınlık ve belirsizlik ifadeleri	Güven; Sosyal ilişkiler

Not: Tanımlar Keyes (1998) esas alınarak özetlenmiştir.

2.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler kullanılmıştır. Öncelikle veriler doğrudan katılımcı ifadeleri ile desteklenerek bulguların inandırıcılığı artırılmıştır. Ayrıca kodlama sürecinde temaların tutarlılığı sürekli olarak gözden geçirilmiş ve benzer kodların aynı temalar altında toplanmasına özen gösterilmiştir. Araştırma sürecinin şeffaf biçimde sunulması, veri toplama ve analiz aşamalarının ayrıntılı olarak açıklanması yoluyla çalışmanın aktarılabilirliği güçlendirilmiştir.

2.7. Etik İlkeler

Araştırma sürecinde etik ilkelere titizlikle uyulmuştur. Katılımcılardan görüşme öncesinde bilgilendirilmiş onam alınmış, kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılmıştır. Katılımcılar metin içerisinde kodlanarak anonimlik sağlanmıştır. Araştırma, Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'nun 22.04.2025 tarihli ve 2025/08 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

3. Bulgular

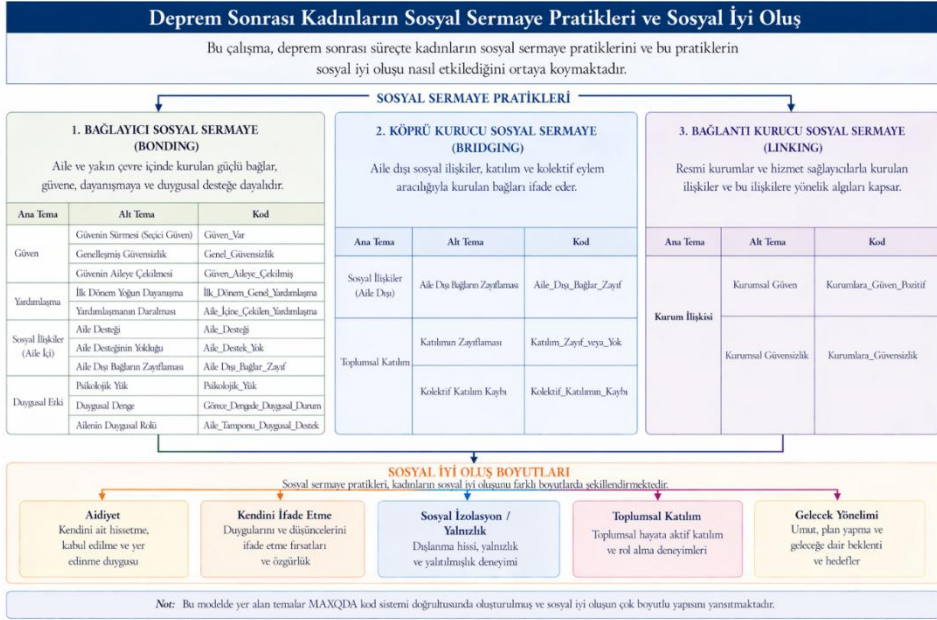
Bu bölümde, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Elazığ'a göç eden 15 kadın katılımcıdan elde edilen veriler analiz edilmektedir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 2'de sunulmaktadır. Çalışma grubu, farklı yaş ve eğitim düzeylerine sahip kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmının evli ve orta yaş grubunda olduğu görülmektedir. On beş katılımcının 11'i 44 yaş ve üzerindedir. Bu nedenle bulgular ağırlıklı olarak orta yaş kadınların deneyimlerini yansıtmaktadır.

Tablo: 2. Demografik Bilgiler

Katılımcı	Yaş	Eğitim	Medeni Hal	Çalışma	Göç
K01	47	Sağlık Lisesi	Bekar	Hemşire	Hatay
K02	23	Üniversite	Bekar	Çalışmıyor	Malatya
K03	44	Üniversite	Evli	Öğretmen	Hatay
K04	47	Üniversite	Evli	Ev hanımı	Hatay
K05	33	Lise	Evli	Özel sektör	Hatay
K06	49	Üniversite	Evli	Çalışmıyor	Malatya
K07	48	İlkokul	Evli	Ev hanımı	Osmaniye
K08	50	İlkokul	Evli	Ev hanımı	Kahramanmaraş
K09	24	Üniversite	Bekar	Mühendis	Kahramanmaraş
K10	26	Yüksek lisans	Bekar	Öğrenci	Kahramanmaraş
K11	47	İlkokul	Evli	Ev hanımı	Malatya
K12	52	Ön lisans	Evli	Ev hanımı	Malatya
K13	44	Lisans	Evli	Öğretmen	Malatya
K14	52	Üniversite	Evli	Kuaför	Malatya
K15	53	Lise	Evli	Çalışmıyor	Gaziantep

Verilerin analizi sonucunda elde edilen kodlar altı tema altında toplanmıştır: sosyal ilişkiler, güven, yardımlaşma, toplumsal katılım, kurumlarla ilişkiler ve duygusal etki. Bu temalar, bağlayıcı, köprü kurucu ve bağlantı kurucu sosyal sermaye türleriyle ve Tablo 1’de tanımlanan sosyal iyi oluş boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir. Şekil 1, bulgular bölümünün alt başlık sırasını izleyerek her temanın alt kodlarını, ağırlıklı olarak ilişkili olduğu sosyal sermaye türünü ve katılımcı anlatılarında bağlantılı olarak ortaya çıktığı sosyal iyi oluş boyutlarını göstermektedir.

Şekil 1. Temalar, Alt Kodlar, Sosyal Sermaye Türleri ve Sosyal İyi Oluş Boyutları Arasındaki İlişkiler

3.1. Sosyal İlişkilerin Dönüşümü: Aile Desteği, Zayıflayan Komşuluk ve Daralan Ağlar

Araştırma verileri, afet sonrası göç deneyiminin kadınların sosyal ilişkilerinde belirgin bir dönüşüm yarattığını göstermektedir. Sosyal ilişkiler teması (f=43), katılımcıların göç sonrası gündelik yaşamlarını anlatırken en sık başvurdukları temalardan biridir. Katılımcı anlatıları, sosyal ilişkilerin bir yandan aile ve yakın çevre üzerinden yeniden tahkim edildiğini, diğer yandan komşuluk, arkadaşlık ve yeni çevreyle kurulan bağların zayıfladığını göstermektedir. Bu durum, sosyal sermayenin daralması ve daha kapalı ağlar üzerinden yeniden üretilmesiyle açıklanabilir (Putnam, 2000, 22-24; Aldrich, 2012, 34-36).

Aile dışı bağların zayıflaması alt kodu (f=13), katılımcıların yeni çevrede kurdukları ilişkileri çoğunlukla yüzeysel ve sınırlı deneyimlediklerini göstermektedir. Komşuluk, gündelik ziyaret, hal hatır sorma ve karşılıklı

destek gibi pratiklerin zayıflaması, kadınların sosyal çevreyle bağ kurmasını güçleştirmiştir. Bir katılımcı durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Hiç irtibatım yok, kimseyle gidiş gelişimiz yok. Komşuluk olayı burda yok ki zaten bana da olsun. İnsanlar depremi biz de yaşadık diyo seni dinlemiyor zaten... Ev tuttuk burada, komşularla mesela karşılaşmışsak merhaba merhaba o kadar. Onlar bile ya depremzedeler bir tabak yemek götürelim bir ihtiyaçları var mıdır demediler hiç. Diyorum ya o yüzden buradaki bu ilişkiler beni çok şaşırttı ve çok da soğuttu... İnsanlar çok umursamaz olmuş”. (K14)

Bu anlatı, afet sonrası göçün mekânsal bir yer değişikliğinin ötesinde, önceki sosyal dünyanın çözülmesi ve yeni çevrede ilişkilerin sınırlı kalması biçiminde deneyimlendiğini göstermektedir. Benzer bir örüntü başka katılımcıların anlatılarında da görülmektedir.

“Depremden sonra Elazığ’a taşındık. Buralıyım ama on beş sene Hatay’da yaşadık... Annemlerde sekiz ay kaldık ama sekiz ay boyunca kimse bir geçmiş olsun demedi inanır mısınız?... Apartmandayım şimdi bir kişi bile kapımızı çalmadı. Hatay’da asla böyle değildi. Orda biz komşularla aile gibiydik... Ne olmuş bilmiyorum komşuluk bitmiş bence”. (K04)

“Bu kiralık eve taşındıktan sonra karşı komşumun yüzünü 5-6 ay sonra gördüm. Henüz tam dolu bir bina değildi atta bazı komşular, diğerleri taşındıktan sonra daha iyi kaynaşmaya da başladılar ama ben geldiğimde kapımı çalan, hal hatır soran olmayınca bende artık kimseyle görüşmek istemedim. 17 yıl Osmaniye’de yaşadım oradaki insanlar da komşularımda böyle değildi. Burası böyle değildi aslen Elazıqlıyız ama ne olmuşsa komşuluk falan kalmamış burada...”. (K07)

Bu durum, afet sonrası sosyal destek ağlarının yeniden yapılanma sürecinde kırılmalar yaşandığını vurgulayan çalışmalarla örtüşmektedir (Akbal - Taşbaş, 2024, 658-659; Toğrul, 2024, 2245-2248; Kaniasty - Norris, 1993, 395-397).

Aile desteği alt kodu (f=11), afet sonrası süreçte kadınların en güvenilir destek kaynağının çoğunlukla aile olduğunu göstermektedir. Aile desteği yalnızca duygusal bir kaynak olmanın yanı sıra barınma, bakım, maddi destek ve gündelik yaşamın yeniden kurulması açısından da işlevsel bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır. Bir katılımcı bu durumu "Ailem destek oldu, sıfırdan düzen kurabildik." (K03) biçimde ifade etmiştir. Bir başka katılımcının anlatısında kardeşinin çocuklara "bir baba gibi" (K06) destek olması, aile bağlarının afet sonrası toparlanma sürecindeki belirleyici rolünü göstermektedir. Bu bulgu, yoğun sosyal ağlara sahip bireylerin afet sonrası süreçte daha hızlı toparlanabildiğini ortaya koyan çalışmalarla paralellik taşımaktadır (Sadri vd., 2018, 1391; Panday vd., 2021, 6; Akyıldız - Sığın, 2024; Bozgedik vd., 2024; Tekin Babuç - Gökçe, 2024, 790)

Aile desteğinin yokluğu alt kodu (f=3), daha sınırlı sayıda katılımcı tarafından dile getirilmiş olsa da önemli bir kırılma alanına işaret eder. Bazı kadınlar için en büyük hayal kırıklığı, afet sonrası süreçte aileden beklenen maddi ya da manevi desteğin gelmemiş olmasıdır. Katılımcılardan birinin anlatısı bu durumu açık biçimde göstermektedir: "Çok üzüldüm, çok kırdım aileme ben. Ben yeğenlerim için çaba gösterirken kimseden bir yardım göremedim... Ben hafta sonları ek işe başladım. Hemşireyim ama hafta sonu çimento fabrikasında çalıştım ki yeğenlerimin ihtiyaçlarını karşılayayım." (K01). Benzer biçimde başka katılımcılar da (K07-K11) aileden ve akrabalarından beklenen manevi ve pratik desteğin gelmemesini hayal kırıklığı ve artan yalnızlık duygusuyla birlikte anlatmaktadır. Büyük ve sarsıcı bir felaketin ardından kadınların özellikle de memlekette olmak/aileye yakın olmak adına Elazığ'ı tercih ederek gelmiş olmalarının ardından umdukları ilişki bağlarını kuramamış olmaları bazı katılımcıların anlatısında depremin kendisinden daha ağır bir deneyim olarak dile getirilmektedir. Nitekim deprem nedeniyle zorunlu göç deneyimi yaşayan aileler üzerine yapılan nitel bir çalışmada da katılımcıların aile ve akrabalık ağlarından yeterli desteği görmedikleri ve bu süreçte aile içi ilişkilerde gerilimlerin arttığı ifade edilmektedir (Sevim, 2024, 318-319). Genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal bütünleşme ve sosyal kabul boyutlarıyla ilgili olan sosyal ilişkiler teması afet sonrası süreçte sosyal sermayenin simetrik biçimde yeniden kurulmadığını göstermektedir.

3.2. Güvenin Yeniden Yapılanması: Genelleşmiş Güvensizlik ve Aile Merkezli Güven

Güven teması (f=41), katılımcı anlatılarında sık başvurulan temalardan biridir. Bu durum, güvenin sosyal sermayenin temel bileşenlerinden biri olduğunu vurgulayan kuramsal yaklaşımlarla da örtüşmektedir (Coleman, 1988; Putnam, 2000). Nitekim afet sonrası iyileşme, fiziksel yeniden inşanın yanında topluluğun güven temelinde yeniden kurulmasını da gerektirmektedir. Bu bağlamda güven, kolektif eylemi mümkün kılan bir “tutkal” olarak değerlendirilmektedir (Nakagawa - Shaw, 2004, 9). Bununla birlikte güven teması tek yönlü değildir; genelleşmiş güvensizlik, seçici güven ve aileye çekilen güven biçiminde parçalı bir görünüm sergilemektedir.

Genel güvensizlik alt kodu (f=19), katılımcıların afet sonrası süreçte sosyal çevreye karşı daha temkinli ve mesafeli bir tutum geliştirdiklerini anlattıkları bölümleri kapsamaktadır. Bir katılımcı bu durumu “Depremden sonra insanlara karşı güvenim azaldı, herkese daha dikkatli yaklaşıyorum.” (K11) sözleriyle ifade etmiştir. Bir başkası ise güven kaybını afetin hemen sonrasında yaşanan kriz anında bile gözlemlediği davranışlarla kendisinde oluşan duyguyu şu şekilde aktarmıştır: “Eskisi kadar güvenmiyorum. Depremden sonra insanlara karşı daha dikkatli oldum. Çünkü insanlara olan güvenim sarsıldı. Depremden sonra can pazarı yaşanırken insanların marketleri talan etmesini, zor zamanlarda nasıl davrandıklarını gördüm. O yüzden aileme güveniyorum, sınırlı bir çevrem var artık.” (K05). Benzer biçimde bir başka katılımcı ise, afet sonrası süreçte karşılaştığı davranışların insanlara bakış açısını değiştirdiğini belirtmiştir: “Depremden sonra Hatay’da bazı insanların marketleri talan ettiğini, hala insanların olmayan evlerine sıvı yağ taşıdıklarını gördüm. Bu anlamda ölümle burun buruna gelip de birkaç saat sonrasında böyle bir arayış içerisine girmeleri beni şaşırttı, insanlara olan bakış açımı değiştirdi.” (K03).

Bu anlatılarda güven kaybı, bireysel bir duygu olmanın ötesinde, kriz anında gözlemlenen toplumsal davranışlarla şekillenen bir deneyim olarak anlatılmaktadır. Afet sonrası süreçlerde sosyal bağların zayıflayabileceği ve güvenin yeniden yapılandığı literatürde de vurgulanmaktadır (Aldrich, 2012).

Güvenin aileye çekilmesi alt kodu (f=11), güvenin tamamen ortadan kalkmadığını; ancak geniş toplumsal ağlardan çekilerek aile ve çok yakın çevreyle sınırlı hale geldiğini göstermektedir. Bir katılımcı bu durumu “İnsanlara güvenmek zor ama ailemle olduğumda kendimi daha güvende hissediyorum.” sözleriyle ifade etmiştir. Bir başkası ise aile ve yakın çevrenin sağladığı güveni şu şekilde açıklamaktadır:

“Özellikle insanların bize sağlamış olduğu manevi destek bizim psikolojimizin daha kolay düzelmesini sağladı. Şayet biz Hatay’da kalmış olsaydık etrafımızda bizim gibi yaralı olan insanlarla kendimizi iyileştiremeyecektik ama buradaki insanlar bize bu anlamda desteklediler. Tabii ki mesela ben biliyorum ki Allah korusun başımıza bir şey gelirse bize yardım edecek ailemiz akrabalarımız var, bu da bu anlamda güvende hissettiriyor”. (K03)

Bir başka katılımcının anlatısı da güvenin daralan yapısını destekler niteliktedir:

“Depremden sonra insanlara karşı daha temkinliyim, eskisi kadar güvenmiyorum. İnsanların önce kendisini düşünmesi bende güveni azalttı. Yardımlar geliyor güya bakıyorsun kendi tanıdığına veriyor hemen. İhtiyacı olan birçok insan var hâlbuki. Bana ailemle akrabalarımın olmak biraz daha güvende hissettiriyor”. (K12)

Bu anlatılar aslında kriz dönemlerinde sosyal sermayenin bağlayıcı biçiminin güçlendiğini göstermektedir (Putnam, 2000). Ancak güvenin aileye çekilmesi, sosyal sermaye kaynaklarının daha sınırlı bir çevrede yoğunlaştığını ve daha geniş toplumsal bağların zayıfladığını da göstermektedir (Aldrich, 2012).

Öte yandan güven duygusunun sürdüğünü ifade eden katılımcı sayısı oldukça sınırlıdır. Güven var alt kodu (f=4), güvenin sürdüğü durumlarda da bu güvenin belirli kişiler ve sınırlı sosyal çevreler üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Katılımcı ifadesi bu durumu özetlemektedir: “Yaşadığım çevredeki insanlara kısmen güveniyorum. Daha çok aileme ve akrabalarımın güveniyorum ama genel olarak temkinliyim.” (K15). Benzer biçimde bir başka

katılımcı aldığı sosyal desteğin güven duygusunu koruduğunu belirtmektedir: “Ben biliyorum ki Allah korusun başımıza bir iş gelirse geldiği zaman bize yardım edecek insanlar var bu da insanı güvende hissettiriyor.” (K03). Bu anlatılar, güvenin bütünüyle kaybolmadığını; ancak daha seçici, sınırlı ve tanıdık ilişkiler üzerinden yeniden kurulduğunu göstermektedir.

3.3. Yardımlaşma Pratiklerinin Dönüşümü: İlk Dönem Dayanışmadan Aile İçi Daralmaya

Yardımlaşma pratikleri afet sonrası süreçte bireylerin yeniden toparlanma süreçlerinde önemli bir yer tutar. Kodlama sonuçlarına göre yardımlaşma teması (f=29), afet sonrası sosyal sermayenin temel bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte bu tema sabit bir yapı sergilememektedir. Afetin ilk dönemlerinde yoğunlaşan, sonrasında ise daralan bir durum göstermektedir. Bu durum, sosyal dayanışmanın sürdürülebilirliğinin sağlanmasındaki zorluklarla ilişkilidir (Dynes, 2006, 5-7; AFAD, 2023).

İlk dönem genel yardımlaşma alt kodu (f=7), afetin hemen ardından ortaya çıkan güçlü dayanışma ve yardımlaşma ağlarına ilişkin anlatıları kapsamaktadır. Katılımcı anlatıları, bu dönemde maddi desteğin yanında fiziksel ve duygusal destek biçimlerinin de yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bir katılımcı bu süreci şu şekilde ifade etmektedir: “Depremden sonra ortalık çok karışık, herkes panik içindeydi... Biz de çevredeki insanları arabamıza alıp güvenli yerlere götürdük... Yani o süreçte herkes kendi derdinde olmasına rağmen, yine de birbirine destek olmaya çalışıyordu.” (K15). Benzer biçimde, “Deprem esnasında kendimiz evden çıktuktan sonra karşı komşumuzun da çıkmasını sağladık...” (K03) ve “Depremden hemen sonra herkes elindekini paylaştı... komşular ateş yaktilar... bir komşu yemek getirdi...” (K08) afetin ilk günlerinde ortaya çıkan bu yoğun dayanışma ortamını bu ifadelerle dile getirmişlerdir.

Ancak bu yoğun dayanışma hali kalıcı olmamaktadır. Katılımcı anlatıları, zamanla bu yardımlaşma pratiklerinin azaldığını ve daha sınırlı sosyal çevre içinde sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm, aile içine çekilen yardımlaşma alt kodunda (f=8) toplanan anlatılarda belirginleşmektedir. Katılımcılar, başlangıçta var olan destek ağlarının zamanla zayıfladığını şu ifadelerle dile getirmektedir: “Depremden hemen ardından insanlar birbirlerine

destek olmaya çalıştı... ancak sonrasında bunun sürdüğünü söylemek zor.” (K06). Bir diğer katılımcı “İlk zamanlar yardım geldi ama çok uzun olmadı... zamanla herkes kendi hayatına döndü... açıkçası beklediğim desteği göremedim...” (K11) şeklinde durumu ifade etmiştir. Benzer şekilde bir başka katılımcı zamanla aile içine çekilen ve daralan bir yardımlaşma biçimini aktarmıştır:

“Depremden sonra özellikle ilk zamanlarda insanlar bize destek olmaya çalıştı. Akrabalarımız, özellikle eşimin ailesi bize destek oldu, komşularımız da depremzede olduğumuzu öğrendiklerinde manevi anlamda yanımızda olmaya çalıştılar. Ancak bu durum çok uzun sürmedi. İlk üç ay insanlar yaşadıklarımızı merak edip bizi dinlediler ama sonrasında herkes kendi hayatına dönmeye başladı”. (K05)

Bu ifadeler, yardımlaşmanın süreklilik göstermediğini ve zamanla zayıfladığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu bulgu, afet sonrası sosyal desteğin başlangıçta yoğunlaştığını ancak ilerleyen süreçte azaldığını gösteren çalışmalarla örtüşmektedir (Kaniasty - Norris, 1993; Aldrich, 2012; Kaniasty, 2020).

3.4. Toplumsal Katılımın Zayıflaması: Kolektif Pratiklerin Kaybı ve Sosyal Geri Çekilme

Toplumsal katılım, Norris ve diğerleri tarafından “sivil katılım (citizen participation)” olarak tanımlanır. Bireylerin toplumsal örgütlenmelere ve kolektif faaliyetlere katılımını ifade ederek toplumsal dayanıklılığın temel unsurlarından biri olarak değerlendirilir (Norris vd., 2008, 139). Bu çerçevede çalışma bulguları, afet sonrası süreçte toplumsal katılımın kadınların deneyimlerinde belirgin biçimde zayıfladığını göstermektedir. Toplumsal katılım teması (f=23) altında toplanan anlatılarda katılım, büyük ölçüde deprem öncesi yaşamla karşılaştırılarak ve bir kayıp olarak dile getirilmektedir.

Katılımın zayıf veya yok olması alt kodu (f=11), katılımcıların toplumsal yaşamla kurdukları bağların zayıfladığını anlattıkları bölümleri kapsamaktadır. Katılımcı anlatıları, mahalle, komşuluk ve gündelik sosyal etkileşim alanlarında katılımın süreklilik kazanamadığını ortaya koymaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Bazen katılıyorum

komşu grupları oluyor bazen de iş arkadaşları grupları ama eskisi gibi çok aktif değilim.” (K13). Bu ifade, katılımın tamamen ortadan kalkmadığını ancak sürekliliğini kaybettiğini göstermektedir.

Kolektif katılımın kaybı alt kodu (f=4), bu zayıflamanın daha derin bir boyutunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, deprem öncesinde var olan sosyal ve kolektif pratiklerin afet sonrası süreçte sürdürülemediğini vurgulamaktadır. Bir katılımcının anlatısı bu dönüşümü açık biçimde ortaya koymaktadır:

“Depremden önce Hatay’da çok aktif bir sosyal hayatım vardı. Komşularla sürekli bir araya gelirdik, genelde herkesi bir araya getiren de ben olurdum. Herkesin birbirini tanınmasını sağlardım, toplanmalar organize ederdim, sabah kahvelerinden gezilere kadar birlikte çok şey yapardık... Ama depremden sonra bu tamamen değişti. Buraya geldikten sonra o ilişkileri kuramadım, artık insanlarla bir araya gelmek istemiyorum... Kendimi daha çok eve kapattım, sanki iyice kopmuş gibi hissediyorum... Deprem öncesindeki benle şimdiki ben çok farklı; burada daha pasifim, o eski sosyal ve aktif halim yok artık”. (K04)

Benzer şekilde, bir başka katılımcı toplumsal katılımın ekonomik ve sosyal kayıplarla birlikte nasıl daraldığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Depremden önce kendi işimin sahibiydim ve bu sayede sosyal ilişkilerim oldukça yoğundu. İnsanlarla sürekli iletişim halindeydim ve aktif bir sosyal çevrem vardı. Ancak depremden sonra hem işimi hem de sosyal çevremi kaybettim. Şu anda sadece hayatımı idame ettirmeye çalışıyorum ve akraba komşu gezmeleri falan yok öyle. İnsanlarla birlikte bir şeyler yapmak isterim ama çalışma koşullarım ve yaşadığım zorluklar buna izin vermiyor. Deprem hayatımı tepetaklak etti...”. (K05)

Bir katılımcının anlatısı bu durumu net biçimde ortaya koymaktadır: “Eskiden komşularla bir araya gelirdik, şimdi öyle bir şey yok, herkes dağıldı.” (K07). Bir diğer katılımcı ise deprem sonrasında sosyal çevresini kaybetmesinin yanında yeni ilişkiler kurmaya yönelik isteğinin de azaldığını ifade ederek toplumsal katılımdan bilinçli bir biçimde uzaklaştığını vurgulamaktadır:

“Depremden sonra çevremdeki insanlar, arkadaşlarım büyük ölçüde dağıldı. Malatya’da yıllarca kurduğum ilişkiler, arkadaşlıklar ve müşteri çevrem ortadan kalktı. Buraya geldikten sonra ise yeni bir sosyal çevre kurmak istemedim... Komşuluk yok, insanlar birbirine karşı duyarsız ve umursamaz. Bu yüzden kimseyle gidip gelmiyorum, hiçbir sosyal etkinliğe katılmıyorum... Artık sadece ailemle görüşüyorum ve bu bana yeterli geliyor. Açıkçası yeni insanlarla bir araya gelmek, birlikte bir şeyler yapmak gibi bir isteğim de kalmadı”. (K14)

Bununla birlikte bazı katılımcılar, afet sonrası süreçte toplumsal katılım pratiklerinin tamamen ortadan kalkmadığını ancak kesintiye uğradığını ifade etmektedir. Nitekim bir katılımcı, deprem öncesinde gönüllü olarak bir dernek faaliyetlerine katıldığını, ancak afet sonrasında yaşadığı sorumluluklar ve sağlık sorunları nedeniyle bu sürece ara vermek zorunda kaldığını, ilerleyen süreçte ise yeniden katılmaya başladığını belirtmektedir:

“Depremden önce de görme engelliler derneğine gönüllü olarak gidiyordum, ara ara faaliyetlere katılıyordum. Depremden sonra ise bu sürece epey ara vermek zorunda kaldım... Ancak sonrasında tekrar toparlanmaya başlayınca yeniden ziyaretlere gitmeye başladım. Şimdi ara ara gidiyorum, özellikle oradaki insanlara yardımcı olmak bana iyi geliyor. Onları mutlu etmek, bir şeyler yapmak beni de mutlu ediyor”. (K01)

Bu bulgular, toplumsal katılımın bireysel tercihlerin yanında sosyal bağların yapısal olarak zayıflamasıyla da ilişkili olduğunu göstermektedir. Katılımın daralması, sosyal sermayenin üretildiği alanları sınırlamakta; mahalle, komşuluk ve kolektif etkileşim zeminlerinin zayıflaması yeni sosyal bağların kurulmasını zorlaştırmaktadır (Hawkins - Maurer, 2010; Putnam, 2000). Bu süreç, katılımcı anlatılarında sosyal izolasyon deneyimi ve toplumsal bağların zayıflamasıyla birlikte ortaya çıkmaktadır (Norris vd., 2008, 137-140). Katılımın zayıflaması, katılımcı anlatılarında sosyal bütünleşme ve sosyal katkı boyutlarındaki kırılگانlıkla ilişkili olarak ortaya çıkmakta (Keyes, 1998) ve bireylerin kamusal yaşamla kurduğu bağın zayıflamasıyla birlikte anlatılmaktadır.

3.5. Kurumlarla İlişkiler: Güvensizlik, Sınırlı Erişim ve Kırılgan Kurumsal Bağlar

Afet sonrası süreçte kadınların kurumlarla kurduğu ilişkiler, sosyal sermayenin kırılgan boyutlarından bir diğeri olarak ortaya çıkmaktadır. Kurum ilişkisi teması (f=40) altında toplanan anlatılar, bu ilişkilerin büyük ölçüde güvensizlik ve yetersizlik algıları üzerinden deneyimlendiğini göstermektedir. Literatürde de afetlere müdahalede topluluk temelli ve yerel sosyal ağlara dayalı yapıların daha etkili olduğu vurgulanmaktadır (Dynes, 2006).

Kurumsal güven, sosyal sermayenin önemli bir boyutu olup toplumsal bütünleşme açısından kritik bir rol oynamaktadır. Kurumlarla kurulan ilişkilerde yaşanan sorunlar, bireylerin sosyal sistemle kurduğu bağın zayıflamasına neden olmaktadır (Fukuyama, 2005, 26-28). Nitekim kurumlara güvensizlik alt kodu (f=16) altında toplanan anlatılar, kurumsal yapıların afet sonrası süreçte katılımcılar açısından yeterince güven üretmediğini göstermektedir. Literatürde kurumsal güvensizliğin bireylerin destek mekanizmalarına erişimini de olumsuz etkileyebildiği belirtilmektedir (Aldrich, 2012, 141-145). Türkiye bağlamında yapılan değerlendirmeler de afet sonrası kurumsal süreçlere yönelik eleştirilerin yaygın olduğunu göstermektedir (UN Women, 2023).

Bir katılımcı, kurumsal güvenin nasıl zedelendiğini açık biçimde ortaya koymaktadır: “Depremi ilk günlerinde yardımlar gecikince öfkelenidik... ancak sonrasında yardımların dağıtımıyla ilgili gördüklerimiz güvenimi sarstı... ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığını düşündüğüm anlar oldu.” (K01). Benzer şekilde, kurumsal süreçlerde yaşanan adaletsizlik algısı bir başka katılımcı ifadesinde şu şekilde dile getirilmiştir: “Kurumlara başvurdum ama hiçbir geri dönüş alamadım. Yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığını düşündüğüm durumlar oldu. Özellikle bazı kişilerin daha kolay erişim sağladığını görmek bende adaletsizlik hissi oluşturdu. Açıkçası bu tür şeyler insanın kurumlara olan güvenini sarsıyor, hayal kırıklığı benim için.” (K14). Bir diğeri ise, kurumsal desteğin sınırlılığını daha somut biçimde şu şekilde ifade etmiştir: “AFAD’a başvurduk ama geri dönüş olmadı... sadece Kızılay’dan bir

kez yardım alabildik... barınma konusunda ciddi sıkıntı yaşadık... ailem olmasa ne yapardık bilmiyorum.” (K04).

Bu anlatılarda kurumlar, maddi destek sağlayan yapıların ötesinde, bireylerin kendilerini değerli görülmüş ve desteklenmiş hissetmelerinde belirleyici sosyal aktörler olarak konumlanmaktadır. Bu bağlamda katılımcı deneyimleri, sosyal sermayenin her zaman olumlu sonuçlar üretmediğini göstermektedir. Bazı durumlarda kaynakların adaletsiz dağılımı ve suistimal gibi olumsuz sonuçlara da yol açabildiği belirtilmektedir (Zhao vd., 2025, 4).

Bununla birlikte bazı katılımcılar kurumlara yönelik sınırlı da olsa olumlu deneyimler aktarmıştır. Kurumlara güven (pozitif) alt kodunun düşük frekansı ($f=3$), bu durumun genel eğilimi değiştirmedini göstermektedir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Sadece Kızılay’dan bir market çeki almıştım, onun dışında Sosyal Yardımlaşmadan gıda ve çocuk bezi yardımı almıştım... Az da olsa yine de arkanızda devlet desteğinin olduğunu bilmek rahatlatıyor. Aslında devletin desteğini arkanızda hissetmek insanların devlete olan bağlılığı konusunda güveninizi artırıyor.” (K03). Benzer şekilde, “İhtiyacımız kadar yardım aldık, kurumdakiler de iyi davrandılar.” (K13) şeklinde ifade etmiştir.

3.6. Duygusal Etki: Psikolojik Kırılganlık ve Sosyal Bağların Koruyucu Rolü

Afet sonrası süreçte kadınların deneyimlerinde en belirgin boyutlardan biri duygusal etkidir. Kodlama sonuçları, duygusal etki temasının ($f=33$) katılımcı anlatılarında yoğun biçimde yer aldığını göstermektedir. . Bu tema, bireysel psikolojik durumların yanında sosyal ilişkilerle iç içe geçmiş bir iyi oluş sürecini de yansıtmaktadır. Keyes’in modelinde bu alan sosyal iyi oluştan ayrı tutulan duygusal iyi oluşa karşılık gelmekle birlikte (Keyes, 2005), katılımcı anlatılarında duygusal deneyimler sosyal bağlarla sıkı biçimde iç içe geçmektedir. Nitekim psikolojik yük, kaygı ve yalnızlık alt kodunun frekansı ($f=9$), afet sonrası sürecin bireyler üzerinde güçlü bir duygusal kırılganlık yarattığını göstermektedir. Bu durum, afetlerin bireyler üzerinde yarattığı travmatik etkilerle ilişkilidir (Altıok vd., 2025, 5-6; Bayhan - Yasuntimur, 2024, 1427; Norris vd., 2002, 229-231). Depremin yarattığı travmatik etkiler, yerinden edilme deneyimi ve sosyal çevrenin değişmesi, bireylerde yalnızlık,

güvensizlik, stres, travma ve içe çekilme eğilimi gibi çok boyutlu psikososyal sorunlar literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır (Akbal - Taşbaş, 2024; Altıok vd., 2025; Altıparmak - Birel, 2024; Çetin Aydın - Aytaç, 2023). Bir katılımcı durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

“Aile ilişkilerimin sarsılması, yanımda kimsenin olmaması artık beni çok üzdü, yıprattı. Komşuluk zaten yok, güvenmiyorum pek; sadece selam veririm. Davet edilmişsem giderim ama samimiyet yok orada da. Sadece iş yerindeki arkadaşlarım iyi ki varlar diyorum, beni ayakta tutan onlar oldu. Ama genel anlamda bu süreç beni çok yaraladı”. (K01)

Benzer şekilde bir başka katılımcı, afet sonrası süreci yoğun psikolojik kırılma ve anlam kaybı üzerinden tanımlamaktadır:

“Depremden sonra çok zor bir süreç yaşadık. Çevren yıkılmış, tanıdığın insanlar yok olmuş. O dönem sanki dünya yokmuş gibi geldi, yaşamıyormuşsun gibi hissettim. Bir boşluğa düştüm, hayatın anlamını kaybettiğini düşündüm. Kolay toparlanamadım. Çocuklar da çok etkilendi; mesela kızım gece korkuyla uyanıyordu, en ufak seste deprem oluyor sanıyordu. Onu o halde görmek beni daha da yıprattı. Bu süreçte aslında çevremden destek görmek istedim ama çoğu zaman bunu bulamadım... Akrabalık ilişkilerinde de beklediğim desteği göremedim... Bu durum beni duygusal olarak çok etkiledi”. (K11)

Bir diğer katılımcı anlatısı ise kaygı, yalnızlık ve aidiyet kaybının birlikte nasıl deneyimlendiğini göstermektedir:

“Depremden sonra hayatımda en çok değişen şey korku oldu. Sürekli deprem olacak gibi hissediyorsun, insan ister istemez tedirgin oluyor... Bu süreçte en zor olan şeylerden biri de yalnızlık oldu. Osmaniye’de 15 yıl yaşadım, orada komşuluk ilişkilerimiz çok güçlüydü, iç içeydik. Ama burada o sıcaklığı hiç bulamadım. Komşularla neredeyse hiç iletişim yok, insanlar kapıyı açıp hemen içeri giriyor, kimse kimseyle temas kurmak istemiyor... Bu yüzden kendimi buraya ait hissetmiyorum.

Memleketim olmasına rağmen yabancı gibi hissediyorum. Bu süreçte en yakın olduğum kişi eşim oldu, onunla daha çok vakit geçiriyorum". (K07)

Bu süreci "travmalı bir hayat" olarak tanımlayan katılımcı ise sosyal kopuş ile duygusal yük arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmektedir:

"Depremden sonra hayatım travmalı bir hale dönüştü. İnsan ilişkilerinde kopukluk, güvensizlik ve çaresizlik çok yoğun. Aynı anda derslere odaklanmak ve bu psikolojik durumla baş etmeye çalışmak zor oldu. İlk zamanlarda kendimi toplumdan kopmuş gibi hissettim; sanki kimse bizi anlamıyordu. Bu süreçte yalnızlık duygusu arttı. Yardım alırken ise mahcubiyet ve çaresizlik hissettim. Manevi desteği yeterince görememek de benim için hayal kırıklığıydı". (K10)

Bir başka katılımcı da "Kendimi buraya ait hissetmeyince toplumdan kopmuş hissediyorum..." (K02) sözleriyle aidiyet eksikliği ile duygusal kopuş arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir.

Bu anlatılarda duygusal kırılma, bireysel bir durumdan çok sosyal ilişkilerde yaşanan çözümlenmeyle bağlantılı olarak anlatılmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların bir kısmı zamanla duygusal olarak belirli bir dengeye ulaştıklarını ifade etmektedir. Görece dengede duygusal durum alt kodu (f=12), afet sonrası sürecin kırılmanın yanında uyumlanma ve yeniden toparlanma deneyimlerini de içerdiğini göstermektedir. Katılımcılar bu dengeyi özellikle yeni yaşam düzeninin kurulması ve sosyal ilişkilerin kısmen yeniden inşa edilmesiyle ilişkilendirmektedir. Bir katılımcı anlatısı bu süreci şu şekilde ifade etmektedir: "Evet kendimi yalnız hissediyorum ama iki tane çocuğum var, eşim var... onlarla birlikte tekrardan hayata tutunmak zorunda olduğumuzu düşünüyoruz. Ailemin yanında olmak da daha iyi hissettiriyor... en azından bayramlarda daha kalabalık oluyoruz, bu da psikolojimizi olumlu etkiliyor." (K05). Benzer şekilde, "Depremden sonra psikolojik olarak zorlandık ama çevremizin desteğiyle bazı şeyleri atatabildik şükür... Yeni bir düzen kurduk, insanlarla tekrar iletişim kurmaya başladık." (K03) şeklinde ifade etmiştir. Bir diğeri ise, sosyal destek üzerinden denge kurma çabasını "Arkadaşlarımla konuşarak bu durumu aşmaya çalışıyorum..." (K09) şeklinde dile getirmiştir.

Dikkat çeken bir başka anlatı ise sosyal temasın duygusal denge açısından önemini açıkça ortaya koymaktadır:

“İlk başlarda saatlik yaşıyorduk... bu saati yaşadım, bitti diyorduk. Yavaş yavaş aşmaya çalışıyoruz ama daha hâlâ var yani, o psikolojiyi üzerimizden tam atamadık. Yalnız kalmamaya çalıştım... hep birileri olsun istedim, ev hiç boş kalmadı. Çünkü boş kalsam psikolojimiz daha da bozulurdu. Kayınvalidemler, eltilerim, görümcelerim... hep yanımızdaydılar, hep bir kalabalığın içindeydik. O da bizi ayakta tuttu. En azından burada akrabalar var, gidip geliyoruz... o biraz daha iyi hissettiriyor”. (K15)

Duygusal iyi oluşun yeniden kurulmasında en belirleyici unsur ise sosyal bağlar, özellikle aile ilişkileridir. Aile tamponu ve duygusal destek alt kodu (f=12) altında toplanan anlatılar, aile ilişkilerinin güçlü bir psikolojik koruma mekanizması olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Sosyal destek ilişkileri, bireyler için koruyucu bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Dynes, 2006, 3-4). Nitekim bir başka katılımcı özellikle içinde bulunduğu sosyal çevreden gördüğü manevi desteğin bu süreçte destek sağladığını “Özellikle insanların bize sağlamış olduğu manevi destek bizim psikolojimizin daha kolay düzelmesini sağladı. Şayet biz Hatay’da kalmış olsaydık, etrafımızda bizim gibi yaralı olan insanlarla kendimizi iyileştiremeyecektik ama buradaki insanlar bize bu anlamda desteklediler.” (K03) bu sözlerle ifade etmiştir.

Bir katılımcı yine aile desteğinin bu süreçte belirleyici bir rol oynadığını ve aile üyeleriyle kurulan ilişkinin kendisi için güçlü bir duygusal dayanak oluşturduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ailem hiç bir zaman beni yalnız bırakmadı... özellikle erkek kardeşim çocuklarıma baba emeği verdi, her anlamda destek oldu. Telefonun öbür ucunda bile olsalar o desteği hissetmek yetiyor. Zaten o bağ kesildiği zaman insan kendini tamamen yalnız hissediyor ama o destek olduğu sürece kendimizi daha güçlü hissediyoruz”. (K06)

Bu anlatılar, aile ilişkilerinin güçlü bir duygusal tampon işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Sosyal destek ağlarının zayıflaması bireylerin duygusal iyi

oluşunu olumsuz etkilerken (Kaniasty - Norris, 1993), aile ilişkileri önemli bir koruyucu kaynak olarak öne çıkmaktadır (Hobfoll, 2001, 340-343). Bu durum, sosyal ilişkilerin aynı zamanda psikolojik bir kaynak olduğunu göstermektedir.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Kahramanmaraş depremleri sonrasında Elazığ'a göç eden kadınların deneyimlerini sosyal sermaye pratikleri üzerinden incelemiş ve bu pratiklerin katılımcı anlatılarında sosyal iyi oluşun hangi boyutlarıyla ilişkili olarak ortaya çıktığını tartışmıştır. Bulgular, afet ve göç sonrası süreçte sosyal sermayenin tek yönlü bir güçlenme ya da zayıflama göstermediğini, farklı boyutlarının farklı yönlerde değiştiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcı anlatılarında aile ve yakın akraba ilişkileri belirginleşirken komşuluk ve arkadaşlık gibi aile dışı bağlar zayıflamaktadır. Bu örüntü, afet sonrası süreçte bireylerin öncelikle en yakın ağlarına yöneldiğini ve bağlayıcı sosyal sermayenin toparlanmada belirleyici olduğunu gösteren çalışmalarla uyumludur (Hawkins - Maurer, 2010, 1788-1789; Luthans vd., 2006; Aldrich, 2012). 6 Şubat depremleri bağlamında da bağlayıcı sosyal sermayenin afetin ardından bir tampon mekanizma işlevi gördüğü (Durmaz Yurt - Yeniçırak, 2024, 761) ve aile yapısında geleneksel dayanışma kodlarının yeniden öne çıktığı (Akyıldız - Sığın, 2024) belirtilmektedir. Bu çalışma söz konusu literatürden iki noktada ayrılmaktadır. Birincisi, bağlayıcı sosyal sermaye her katılımcı için aynı koruyucu işlevi görmemektedir. Aileden beklenen desteğin gelmemesi, bazı katılımcılarda yalnızlığı ve hayal kırıklığını derinleştirmektedir. Bu bulgu, zorunlu göç yaşayan ailelerde akrabalık ağlarından yeterli destek alınamadığını ve aile içi gerilimlerin arttığını gösteren çalışmayla (Sevim, 2024, 318-319) örtüşmekte ve sosyal sermayenin kaynaklara erişimde eşitsizlik de üretebildiğini vurgulayan yaklaşımları desteklemektedir (Rahill vd., 2014; Aldrich, 2012). Aynı örüntü Türkiye bağlamında da belgelenmiştir. Hatay'da konteyner kentte yürütülen çalışma, dayanışma zayıfladıkça bireylerin kendi ağlarına yönelmesinin yardımın eşitsiz dağılmasına yol açtığını ve önceden dezavantajlı konumda olanları daha da kırılgan hâle getirdiğini göstermektedir (Yeniçırak - Durmaz Yurt, 2026, 961). İkincisi, katılımcıların önemli bir kısmı aile bağlarının bulunduğu memleketlerine dönmüş olmalarına karşın yeni çevrede komşuluk düzeyinde

bir karşılık bulamadığını ifade etmektedir. Bu durum, köprü kurucu sosyal sermayenin daralmasının yabancı bir çevreye göçle sınırlı olmadığını, tanıdık bir kentte de yaşanabildiğini göstermektedir. Keyes'in modeli açısından bu örüntü en açık biçimde sosyal bütünleşme boyutunda görünür olmaktadır. Katılımcıların memleketlerinde kendilerini yabancı hissetmeleri, aidiyetin mekânsal yakınlık kadar gündelik ilişkiler aracılığıyla da kurulduğuna işaret etmektedir (Keyes, 1998, 122).

Güven temasında genelleşmiş güvenin zayıfladığı ve güvenin aile ile yakın çevreye çekildiği görülmektedir. Katılımcıların güven kaybını kriz anında gözlemledikleri yağma ve kayırmacılık gibi davranışlarla ilişkilendirmesi, afet sonrasında toplumsal güvenin kırılanlaştığını ve yeniden inşasının topluluk düzeyinde çaba gerektirdiğini vurgulayan çalışmalarla uyumludur (Nakagawa - Shaw, 2004, 18; Aldrich, 2012). Güvenin seçici ve aile merkezli bir yapıya yönelmesi, risk ve belirsizlik koşullarında bireylerin güven ilişkilerini daha tanıdık ve denetlenebilir ilişkilere taşıdığını ileri süren yaklaşımla da açıklanabilir (Giddens, 2021). Bu bulgu, Keyes'in modelinde başkalarına güveni ve onların iyi niyetine inancı ifade eden sosyal kabul boyutuyla yakından ilişkilidir. Katılımcıların insan davranışlarına anlam verememe ve şaşkınlık ifadeleri ise toplumsal dünyanın anlaşılabilirliğini ifade eden sosyal uyum boyutunda da bir sarsılmaya işaret etmektedir (Keyes, 1998, 123). Bu yönüyle güven kaybı, sosyal sermayenin bir bileşenindeki zayıflamanın ötesinde, sosyal iyi oluşun iki ayrı boyutunda izlenebilen bir deneyim olarak görünür hale gelmektedir.

Yardımlaşma temasına ilişkin bulgular, afetin akut evresinde yoğunlaşan dayanışmanın zamanla daraldığını ve aile içine çekildiğini göstermektedir. Bu örüntü, afet sonrası sosyal desteğin başlangıçta harekete geçtiğini ancak zamanla aşındığını ileri süren çalışmalarla uyumludur (Kaniasty - Norris, 1993; Kaniasty, 2020). Akut evreye ilişkin anlatılar, İzmir depremi sonrasında kriz anında toplumsal dayanışmanın güçlendiğini gösteren çalışmayla (Çalışkan - Kaya, 2021, 1065) örtüşmektedir. Dayanışmanın zamanla çözülmesi ise 6 Şubat depremlerinin ardından Hatay'da yapılan ve bu çözülmeyi medya ilgisinin azalması, toplumsal duyarsızlığın artması ve yardım dağıtımındaki sorunlarla ilişkilendiren çalışmanın bulgularıyla paraleldir (Yeniçırak - Durmaz Yurt, 2026, 957-958). Bu çalışma, söz konusu çözülmelerin farklı bir mekânsal

bağlamda da yaşandığını göstermektedir. Katılımcılar afet bölgesinde kalmamış, başka bir kente göç etmiştir. Bu nedenle dayanışmanın daralması, afet bölgesindeki topluluğun dağılmasıyla birlikte göç edilen kentte afetzedelere yönelik ilginin sınırlı kalmasıyla da ilişkili olarak deneyimlenmektedir. Yardımlaşmanın aile içine çekilmesi, Keyes'in modelinde bireyin topluma değerli bir katkı sunabildiğine inanmasını ifade eden sosyal katkı boyutuyla ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Deprem öncesinde komşuluk ilişkilerinde organize eden ve yardım eden konumda olan kadınların bu rolleri kaybetmesi, sosyal katkı boyutundaki daralmanın somut bir göstergesidir (Keyes, 1998).

Toplumsal katılım temasında katılımcıların büyük bir kısmı, deprem öncesindeki kolektif etkinliklerden ve gündelik sosyal etkileşimlerden uzaklaştığını ifade etmektedir. Toplumsal katılımın topluluk dayanıklılığının temel bileşenlerinden biri olduğu (Norris vd., 2008) ve katılım alanlarının daralmasının köprü kurucu sosyal sermayenin üretildiği zeminleri zayıflattığı (Putnam, 2000; Hawkins - Maurer, 2010) göz önüne alındığında, bu bulgu afet sonrası toparlanmanın uzun vadeli sosyal boyutu açısından önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet perspektifinden yapılan çalışmalar da afet sonrası süreçte artan bakım sorumluluklarının kadınların kamusal alana katılımını sınırlayabildiğine dikkat çekmektedir (Enarson - Chakrabarti, 2009; UN Women, 2023). Bu çalışmada ise katılımdan geri çekilmenin bir kısmı, katılımcıların bilinçli bir tercih olarak ifade ettiği bir mesafe alma biçiminde ortaya çıkmaktadır. Yeni çevredeki ilişkileri duyarsız ve umursamaz olarak değerlendiren katılımcılar, katılımı kendi istekleriyle sınırlamaktadır. Bu durum, katılımın azalmasının kaynak ya da fırsat eksikliğinin yanında olumsuz ilişki deneyimlerine verilen bir tepki olarak da okunabileceğini düşündürmektedir. Keyes'in modeli açısından katılımın daralması, sosyal bütünleşme ve sosyal katkı boyutlarıyla ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır (Keyes, 1998).

Kurumlarla ilişkiler temasında katılımcıların önemli bir kısmı güvensizlik, adaletsizlik ve erişim sorunları yaşadığını ifade etmektedir. Yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığı ve bazı kişilerin kaynaklara daha kolay eriştiği yönündeki algılar, sosyal sermayenin kaynaklara erişimde eşitsizlikleri yeniden üretebildiğini gösteren çalışmalarla uyumludur (Rahill vd., 2014;

Aldrich, 2012; Zhao vd., 2025). 6 Şubat depremleri sonrasında yapılan çalışmalar da yardım dağıtımına ilişkin sorunların dayanışmanın çözülmesiyle bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır (Yeniçırak - Durmaz Yurt, 2026, 961). Kurumlarla kurulan ilişkiler, sosyal sermayenin genişlemesi ve sosyal iyi oluşun sürdürülebilmesi açısından da önemlidir (Başaran, 2025, 586). Bu çalışmanın bulguları, bağlantı kurucu sosyal sermayenin zayıflamasının kurumsal destek eksikliğiyle sınırlı kalmadığını, bireylerin toplumsal sistemin adil ve iyiye doğru işleyebileceğine olan inancını da sarstığını göstermektedir. Keyes'in modelinde bu inanç sosyal gerçekleştirme boyutuna karşılık gelmektedir (Keyes, 1998). Az sayıda katılımcının aktardığı olumlu kurumsal deneyimlerin güven duygusunu destekleyici biçimde anlatılması da bağlantı kurucu sosyal sermaye ile sosyal gerçekleştirme arasındaki ilişkinin iki yönlü işleyebildiğine işaret etmektedir.

Duygusal etki temasında aile ve yakın çevre desteği, katılımcılar için duygusal bir tampon işlevi görmektedir. Bu bulgu, sosyal desteğin afet sonrası psikolojik sıkıntıya karşı koruyucu bir etken olduğunu gösteren çalışmalarla (Norris vd., 2002; Yalçın, 2015) ve 6 Şubat depremlerinin kadınlar üzerindeki psikososyal etkilerini inceleyen çalışmalarla (Çetin Aydın - Aytaç, 2023; Bayhan - Yasuntimur, 2024) uyumludur. Katılımcıların özellikle çocukları için ayakta kalma ve hayata tutunma çabasını anlatan ifadeleri (K05, K11), toplumsal cinsiyet rolleri gereği aileyi bir arada tutması ve güçlü kalması beklenen kadınların taşıdığı psikolojik yüke dikkat çeken çalışmalarla da örtüşmektedir (Demirci - Avcu, 2021, 99; Çetin Aydın - Aytaç, 2023). Ancak bu çalışmada duygusal denge, katılımcıların geniş sosyal çevrelerinde yaşadıkları yabancılık ve aidiyet kaybı duygusuyla birlikte anlatılmaktadır. Başka bir deyişle, aile desteği duygusal iyi oluşu destekleyen bir kaynak olarak deneyimlenirken sosyal bütünleşmedeki kaybı telafi etmemektedir. Bu ayrım, duygusal iyi oluş ile sosyal iyi oluşu farklı alanlar olarak ele alan modelle tutarlıdır (Keyes, 2005) ve afet sonrası destek programlarının bu iki alanı ayrı ayrı gözetmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, katılımcı anlatılarında bağlayıcı sosyal sermayenin belirginleştiği, köprü kurucu ve bağlantı kurucu sosyal sermayenin ise zayıfladığı görülmektedir. Bu örüntü, sosyal iyi oluşun farklı boyutlarında farklı sonuçlarla ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Aile içi

bağlar duygusal destek sağlarken, geniş sosyal ağların daralması sosyal bütünleşme, sosyal kabul, sosyal katkı ve sosyal gerçekleştirme boyutlarındaki kırılma ile birlikte anlatılmaktadır. Görüşmelerin depremden yaklaşık iki buçuk yıl sonra yapılmış olması, bu örüntünün akut kriz döneminin değil, uzayan toparlanma döneminin bir özelliği olarak okunması gerektiğini düşündürmektedir. Bu bulgu, 6 Şubat depremleri sonrasında 70 katılımcıyla yapılan ve bağlayıcı sosyal sermayenin kısa vadede tampon işlevi gördükten sonra orta vadede yerini köprü kurucu ve bağlantı kurucu sosyal sermayeye bıraktığını gösteren çalışmadan (Durmaz Yurt - Yeniçırak, 2024, 761) belirgin biçimde ayrılmaktadır. Bu çalışmanın katılımcıları arasında böyle bir geçiş görülmemekte, depremde iki buçuk yıl sonra da köprü kurucu ve bağlantı kurucu bağlar zayıf kalmaktadır. Aynı çalışma, bağlayıcı sosyal sermayenin özellikle yer değiştirme kararlarında belirleyici olduğunu da göstermektedir (Durmaz Yurt - Yeniçırak, 2024, 763). Söz konusu çalışma bu bulguyu uluslararası yazınla açık bir karşıtlık içinde sunmaktadır: sosyal sermayenin afetzedeleri afet bölgesinde tuttuğunu ileri süren çalışmaların aksine, Türkiye’de sosyal sermaye başka bir kente yerleşmeyi desteklemektedir. Bu farklılık, sosyal sermayenin işleyişinin kültürel bağlama göre değiştiğine işaret etmektedir (Durmaz Yurt - Yeniçırak, 2024, 763-764). Bu çalışmanın katılımcılarının önemli bir kısmı da Elazığ’ı memlekete ve aileye yakınlık nedeniyle tercih etmiştir. Aileye yakınlık amacıyla yapılan göç bağlayıcı bağları güçlendirmekte, ancak göç edilen kentte yeni köprü kurucu bağların kurulmasını kendiliğinden sağlamamaktadır. Bu durum, bağlayıcı sosyal sermayeye dayanan göç kararının köprü kurucu ve bağlantı kurucu sosyal sermayeye geçişi geciktirebildiğini düşündürmektedir. Bununla birlikte çalışmanın kesitsel ve geriye dönük anlatılara dayanan deseni, bu değişimin nedenlerine ilişkin kesin çıkarımlara olanak vermemektedir.

Kısaca bu çalışma ile literatüre genel olarak dört temel katkı sunulmaktadır. İlk olarak, afet sonrası sosyal sermaye bağlamında yapılan çalışmalara kadınların gündelik yaşam pratikleri üzerinden odaklanarak mikro düzeyde ilişkisel süreçleri literatüre dahil etmektir. İkinci olarak, sosyal sermaye ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişkiyi nitel verilerle analiz ederek bu iki kavramsal alan arasında bir köprü kurmaktır. Üçüncü olarak ise, sosyal sermaye pratiklerinin afet sonrası süreçte yapısal yönlerden değiştiğini

göstererek literatüre eleştirel bir katkı sunmaktadır. Dördüncü olarak, afet sonrası sosyal sermayeyi afet bölgesinde kalanlar yerine başka bir kente göç eden kadınlar üzerinden ve uzayan toparlanma döneminde inceleyerek Türkiye’deki literatürde görece az çalışılmış bir bağlama odaklanmaktadır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda bazı politika ve uygulama önerileri geliştirilebilir. Öncelikle afet sonrası müdahale süreçlerinin yalnızca maddi destekle sınırlı kalmaması, sosyal ilişkileri güçlendiren ve toplumsal katılımı teşvik eden programlarla da desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle kadınların sosyal ağlarını yeniden kurmalarını sağlayacak topluluk temelli sosyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi önem taşımaktadır. İkinci olarak, kurumsal yapıların güven üretme kapasitesinin artırılması, yardım süreçlerinde şeffaflık ve adaletin sağlanması sosyal sermayenin bağlantı kurucu boyutunun güçlenmesi açısından kritik önemdedir. Üçüncü olarak, afet sonrası süreçte sosyal izolasyonu azaltmaya yönelik olarak mahalle, komşuluk ve yerel topluluk temelli katılım alanlarının yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Bu bulgular, toplumsal dayanıklılığı güçlendirmeye yönelik çabaların sosyal iyi oluş boyutlarını da gözetmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Son olarak, bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, tek bir başlangıç noktasından ilerleyen kartopu örneklemiyle ulaşılan 15 kadının deneyimlerine dayanmaktadır. Katılımcılara birbirlerinin yönlendirmesiyle ulaşılmış olması, benzer sosyal çevrelerden gelen deneyimlerin ağırlık kazanmasına yol açmış olabilir. Katılımcıların çoğunluğunun orta yaş grubunda olması, genç kadınların deneyimlerinin sınırlı biçimde temsil edilmesine neden olmaktadır. Görüşmeler depremden yaklaşık iki buçuk yıl sonra yapıldığından, deprem öncesine ve ilk döneme ilişkin anlatılar geriye dönük hatırlamaya dayanmaktadır. Bulgular genellenebilirlik iddiası taşımamakla birlikte, afet sonrası sosyal sermaye ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişkiye dair derinlemesine bir nitel içgörü sunmaktadır. Gelecek araştırmalarda farklı illere göç eden ve afet bölgesinde kalan kadınların karşılaştırıldığı ve aynı katılımcılarla farklı zamanlarda görüşmelerin yapıldığı boylamsal desenler, bu ilişkinin zamansal boyutunu daha güçlü biçimde ortaya koyabilir.

Kaynakça

- Açıkalın, O. "Türkiye'ye ilişkin sosyal boyutlu deprem yazınına eleştirel bir bakış. iç göç ve toplumsal uyum süreçleri". *Resilience* 2/2 (2018), 85-104. <https://doi.org/10.32569/resilience.486976>
- AFAD, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. "Kahramanmaraş depremleri değerlendirme raporu", 2023.
- AFAD, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. "Van depremi raporu", 2012.
- Akbal, A. - Taşbaş, S. "Depremde kadın olmak: Osmaniye Düziçi çadır kent örneği". *Kent Akademisi* 17/2 (2024), 651-666. <https://doi.org/10.35674/kent.1425504>
- Akyıldız, N.A. - Sığın, A. "6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 12/39 (2024), 117-134.
- Aldrich, D.P. *Building Resilience: Social Capital in Post-Disaster Recovery*. University of Chicago Press, 2012.
- Aldrich, D.P. - Meyer, M.A. "Social Capital and Community Resilience". *American Behavioral Scientist* 59/2 (2015), 254-269.
- Altıok, M. vd. "Afet sonrası kadınlar ve çocuklar: Psikososyal etkiler ve sosyal hizmet müdahaleleri". *Toplum ve Sosyal Hizmet* 36/1 (2025), 1-20.
- Altıparmak, İ.B. - Birel, E. "6 Şubat 2023 depremi sonrasında sosyal yaşamın toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilmesi: Nurdağı örneği". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 41/1 (2024), 113-134.
- Arıca, F. vd. "Kırılgan gruplar özelinde afetlerde psikososyal hizmetler". *Afet ve Risk Dergisi* 6/1 (2023), 176-187. <https://doi.org/10.35341/afet.1173165>
- Aslan, A. "İlişkisel Sosyoloji Bağlamında Kahramanmaraş Depremleri - Göç - Göçmetre". *İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi* 3/1 (2023), 66-75.
- Ayhan, S. "Afetlerde rehabilitasyon çalışmaları: Gökçeada depremi örneği (Yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü", 2025.

- Başaran, E. "Afetler Çağında Dezavantajlı Grupların Konumu ve Sosyal Sermaye". *İctimaiyat* 9/1 (2025), 574-592. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1470074>
- Bayhan, V. - Yasuntimur, A. "Deprem, kıyameti yaşamak gibidir": 6 Şubat 2023 deprem mağdurlarının deneyimleri üzerine bir çalışma (Malatya örneği". *Neveşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/3 (2024), 1416-1437. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1507536>
- Beşpınar, F. U. - Beşpınar, Z. "6 Şubat depremlerinin ardından toplumsal cinsiyet ve kadın hakları perspektifinden bir değerlendirme". *Ankara Barosu Dergisi* 81/Deprem Özel Sayısı (2023), 467-502. <https://doi.org/10.30915/abd.1381337>
- Biernacki, P. - Waldorf, D. "Snowball Sampling: Problems and Techniques". *Sociological Methods & Research* 10/2 (1981), 141-163.
- Bourdieu, P. "The Forms of Capital". *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. ed. J.G. Richardson. 241-258. Greenwood, 1986.
- Bozgedik, A. vd. "Deprem Yaşamış Aile Bireylerinin Eğitim ve Diğer Konularda Normal Hayata Uyum Süreçleri: 6 Şubat 2023 Örneği". *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/1 (2024), 369-384.
- Buğra, A. - Keyder, Ç. *New Poverty and the Changing Welfare Regime of Turkey*. United Nations Development Programme, 2006.
- CEDAW. *Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW)*. United Nations, 2018. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/37&Lang=en
- Coleman, J.S. "Social Capital in the Creation of Human Capital". *American Journal of Sociology* 94 (1988), 95-120.
- Creswell, J.W. *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. çev. S.B. Demir - M. Bütün. SAGE Publications, 2013. Reprint, Ankara: Siyasal Kitabevi, 8., 2025.

- Çakı, F. "Kırılganlık perspektifinden afet ve afetzedeler". *Dezavantajlı grupların sosyolojisi: Eşitsizlikler, riskler ve çözümler* (ss. ed. İçinde Ayşegül Demir. 231-255. Paradigma Akademi, 2022.
- Çalışkan, A. - Kaya, G. "Deprem sonrasındaki toplumsal dayanışma pratiklerinin sosyolojik görünümü: İzmir depremi örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 12/32 (2021), 1052-1077. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.878817>
- Çetin Aydın, G. - Aytaç, S. "Depremin dezavantajlı gruplardan biri olan depremzede kadınlar üzerindeki psiko-sosyal etkisi: Nitel bir araştırma". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10/3 (2023), 2195-2218. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.1281904>
- Demirci, K. - Avcu, T. "Afet süreçlerinde kadın bireylerin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri: İzmir ili örneği". *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 11/1 (2021), 86-105.
- Drabek, T. "Human System Responses to Disaster: An Inventory of Sociological Findings", 1986.
- Durmaz Yurt, B. - Yeniçirak, H. "How Social Capital Operated in Turkey Following the Earthquakes of February 6, 2023". *Turkish Studies* 25/4 (2024), 742-773. <https://doi.org/10.1080/14683849.2024.2363883>
- Dündar, H.Ç. "6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinin iş dünyasına etkileri". *Çevre Şehir ve İklim Dergisi* 2/4 (2023), 262-281.
- Dynes, R.R. "Social Capital: Dealing with Community Emergencies". *Homeland Security Affairs* 2/2 (2006), 1-26.
- Dynes, Russell R. "Cross-Cultural International Research: Sociology and Disaster". *International Journal of Mass Emergencies & Disasters* 6/2 (Ağustos 1988), 101-129. <https://doi.org/10.1177/028072708800600202>
- Enarson, E. "Gender and Natural Disasters (Working Paper No. 1). International Labour Organization, InFocus Programme on Crisis Response and Reconstruction", 2000.

- Enarson, E. - Chakrabarti, P. *Women, Gender and Disaster: Global Issues and Initiatives*. Sage, 2009.
- Fereday, J. - Muir-Cochrane, E. "Demonstrating Rigor Using Thematic Analysis: A Hybrid Approach of Inductive and Deductive Coding and Theme Development". *International Journal of Qualitative Methods* 5/1 (2006), 80-92. <https://doi.org/10.1177/160940690600500107>
- Fırat, M. "Deprem ve toplumsal etkileri". *Tezkire* 31/80 (2022), 47-72.
- Field, J. *Sosyal sermaye*. ed. B. Şen - B. Bilgen. İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2006.
- Fothergill, A. "Gender, Risk, and Disaster". *International Journal of Mass Emergencies and Disasters* 14/1 (1996), 33-56.
- Fritz, C.E. "Disasters". *Contemporary Social Problems*. ed. R.K. Merton - R.A. Nisbet. 651-694. Harcourt, Brace & World, 1961.
- Fukuyama, F. *Güven: Sosyal erdemler ve refahın yaratılması* (A. Buğdaycı. çev. A. Buğdaycı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005.
- Fukuyama, F. *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Free Press, 2011.
- Giddens, A. *Modernliğin sonuçları* (E. Kuşdil, Çev.). Ayrıntı Yayınları, 2021.
- Guest, G. vd. "How Many Interviews Are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability". *Field Methods* 18/1 (2006), 59-82. <https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>
- Güler, A. vd. "Social Comparison, Resilience, Life Satisfaction, Depression, and Anxiety among Earthquake Survivors in Turkey". *International Journal of Disaster Risk Reduction* 105 (2024), 104426. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2024.104426>
- Hawkins, R.L. - Maurer, K. "Bonding, Bridging and Linking: How Social Capital Operated in New Orleans Following Hurricane Katrina". *British Journal of Social Work* 40/6 (2010), 1777-1793. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcp087>

- Hennink, Monique M. vd. "Code Saturation Versus Meaning Saturation: How Many Interviews Are Enough?" *Qualitative Health Research* 27/4 (Mart 2017), 591-608. <https://doi.org/10.1177/1049732316665344>
- Hobfoll, S.E. "The Influence of Culture, Community, and the Nested-Self in the Stress Process: Advancing Conservation of Resources Theory". *Applied Psychology* 50/3 (2001), 337-421.
- İme, Y. "The Effect of Online Cognitive Behavioral Group Counseling on Anxiety, Depression, Stress and Resilience in Maraş-Centered Earthquake Survivors", 2024. <https://doi.org/10.1007/s10942-023-00526-x>
- Kaniasty, K. - Norris, F. H. "A Test of the Social Support Deterioration Model in the Context of Natural Disaster". *Journal of Personality and Social Psychology* 64/3 (Mart 1993), 395-408. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.64.3.395>
- Kaniasty, K. - Norris, F.H. "Social Support in the Aftermath of Disasters: A Longitudinal Study of Victims of Hurricane Hugo". *Psychiatry* 67/4 (2004), 394-406. <https://doi.org/10.1521/psyc.67.4.394.54338>
- Kaniasty, Krzysztof. "Social Support, Interpersonal, and Community Dynamics Following Disasters Caused by Natural Hazards". *Current Opinion in Psychology* 32 (Nisan 2020), 105-109. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.07.026>
- Kaniasty, Krzysztof - Norris, Fran H. "Mobilization and deterioration of social support following natural disasters". *Current Directions in Psychological Science* 4/3 (1995), 94-98. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10772341>
- Karaağaç, H. "Hastane Afet Yönetim Sürecinde Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulamaları: Kahramanmaraş Depremleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Afet ve Risk Dergisi* 6/3 (2023), 1154-1166. <https://doi.org/10.35341/afet.1282653>
- Kaygalak, İ. "Kahramanmaraş depremlerinin demografik ve ekonomik etkilerinin coğrafi analizi". *Türk Coğrafya Dergisi* 83 (2023), 101-114. <https://doi.org/10.17211/tcd.1320312>

- Keyes, C.L.M. "Mental Illness and/or Mental Health? Investigating Axioms of the Complete State Model of Health". *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 73/3 (2005), 539-548. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.73.3.539>
- Keyes, C.L.M. "Social Well-Being". *Social Psychology Quarterly* 61/2 (1998), 121-140.
- Kolay Çepni, Şükran - Varlıklar Demirkazık, Çiçek Nilsu. "Sosyoloji Afetleri Nasıl Görür? Afet Sosyolojisi Bağlamında Bir Değerlendirme" 8/2 (2023), 827-834.
- Lindell, M.K. "Disaster Studies". *Current Sociology* 61/5-6 (2013), 797-825.
- Luthans, F. vd. "Developing the Psychological Capital of Resiliency". *Human Resource Development Review* 5/1 (2006), 25-44.
- Marangoz, M. - İzci, Ç. "Doğal Afetlerin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremler Bağlamında Girişimciler Açısından Değerlendirilmesi". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* 24/52 (2023), 1-30.
- Masozera, M. vd. "Distribution of Impacts of Natural Disasters across Income Groups: A Case Study of New Orleans". *Ecological Economics* 63/2-3 (2007), 299-306. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2006.06.013>
- Moore, G. "Structural Determinants of Men's and Women's Personal Networks". *American Sociological Review* 55/5 (1990), 726-735. <https://doi.org/10.2307/2095868>
- Nakagawa, Y. - Shaw, R. "Social Capital: A Missing Link to Disaster Recovery". *International Journal of Mass Emergencies and Disasters* 22/1 (2004), 5-34.
- Nazlı, R.S. - Soylu, B. "Doğal Afet Haberlerinin Medyada Sunumu: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16/2 (2023), 44-57.
- Neumayer, E. - Plümper, T. "The Gendered Nature of Natural Disasters: The Impact of Catastrophic Events on the Gender Gap in Life Expectancy, 1981-2002". *Annals of the Association of American Geographers* 97/3 (2007), 551-566. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.2007.00563.x>

- Norris, F.H. vd. "Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness". *American Journal of Community Psychology* 41/1-2 (2008), 127-150. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9156-6>
- Norris, Fran H. vd. "60,000 Disaster Victims Speak: Part I. An Empirical Review of the Empirical Literature, 1981-2001". *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes* 65/3 (Eylül 2002), 207-239. <https://doi.org/10.1521/psyc.65.3.207.20173>
- Noy, I. "The Macroeconomic Consequences of Disasters". *Journal of Development Economics* 88/2 (2009), 221-231. <https://doi.org/10.1016/j.jdevec.2008.02.005>
- Özceylan, D. - Coşkun, E. "Van depremi sonrası yaşananlar ışığında sosyal ve ekonomik zarar görebilirlik çalışmalarının önemi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi* 7/1 (2012), 167-186.
- Panday, S. vd. "The Role of Social Capital in Disaster Resilience in Remote Communities after the 2015 Nepal Earthquake". *International Journal of Disaster Risk Reduction* 55 (2021), 102112. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102112>
- Partelow, S. "Social Capital and Community Disaster Resilience: Post-Earthquake Tourism Recovery on Gili Trawangan, Indonesia". *Sustainability Science* 16 (2020), 203-220. <https://doi.org/10.1007/s11625-020-00854-2>.
- Putnam, R.D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster, 2000.
- Quarantelli, E.L. "Disaster Crisis Management: A Summary of Research Findings". *Journal of Management Studies* 25/4 (1988), 373-385.
- Rahill, G.J. vd. "Shelter Recovery in Urban Haiti after the Earthquake: The Dual Role of Social Capital". *Disasters* 38/s1 (2014), 73-93.
- Sadri, A. vd. "The Role of Social Capital, Personal Networks, and Emergency Responders in Post-Disaster Recovery and Resilience: A Study of Rural

- Communities in Indiana". *Natural Hazards* 90 (2018), 1377-1406. <https://doi.org/10.1007/s11069-017-3103-0>.
- Schutz, A. *The phenomenology of the social world*. Northwestern University Press, 1967.
- Sevim, Y. "Deprem Nedeniyle Zorunlu Göçe Maruz Kalan Aileler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 12/40 (2024), 297-330.
- Şen, S. "Kahramanmaraş Depremlerinin Ekonomiye Etkisi". *Diplomasi ve Strateji Dergisi* 4/1 (2023), 1-55.
- Tapan, M.G. "Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Afet Yönetiminde Sosyal Hizmet Uygulamaları". *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2/1 (2023), 18-30.
- Tekin Babuç, Z. - Gökçe, A. "6 Şubat deprem afetinin aile ve sosyal ilişkilere etkisi üzerine nitel bir analiz". *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi* 8/3 (2024), 789-813. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1532281>
- Toğrul, E. "Afet sonrası yeniden yapılanmada kadın deneyimleri: 2023 Kahramanmaraş merkezli deprem örnekleri". *İdealkent* 16/46 (2024), 2232-2268. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1431429>
- UN Women. *After the earthquakes: Gender analysis in Türkiye*. UN Women, 2023.
- UNDRR. *Human Cost of Disasters: An Overview of the Last 20 Years (2000–2019)*. United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2020.
- Woolcock, M. "Social Capital in Theory and Practice: Where Do We Stand?", 2000. <http://poverty.worldbank.org/library/view/12045/>
- World Bank. *Türkiye Earthquakes Recovery and Reconstruction Assessment (TERRA)*. World Bank, 2023.
- Yalçın, İ. "Sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bir meta-analiz çalışması". *Türk Psikiyatri Dergisi* 26/1 (2015), 21-32.
- Yeniçirak, H. - Durmaz Yurt, B. "From Social Solidarity to Individual Effort: The Disintegration of Social Solidarity after the Earthquakes of 6 February

2023 in Turkey". *Journal of Asian and African Studies* 61/2 (2026), 948-964.
<https://doi.org/10.1177/00219096241300447>

Yılmaz, D.G. "Geçmiş Depremlerden 2023 Kahramanmaraş Depremlerine: Neden Afete Karşı Hazır Değiliz?" *Afet ve Risk Dergisi* 6/3 (2023), 1009-1023.
<https://doi.org/10.35341/afet.1258947>

Zhao, G. vd. "How Does Social Capital Facilitate Community Disaster Resilience? A Systematic Review". *Front. Environ. Sci* 12/1496813 (2025).
<https://doi.org/10.3389/fenvs.2024.1496813>